

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE **27/2002 rd**

Regeringens proposition med förslag till ändring av rättegångsbalkens bestämmelser om hovrättsförfarandet samt av vissa lagar som har samband med dem

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av rättegångsbalkens bestämmelser om anförande av besvär hos hovrätten och om behandlingen av besvärssärenden i hovrätten

INLEDNING

Remiss

Riksdagen har till lagutskottet remitterat följande två propositioner, som utskottet beslutat behandla i ett sammanhang:

— en proposition med förslag till ändring av rättegångsbalkens bestämmelser om hovrättsförfarandet samt av vissa lagar som har samband med dem (RP 83/2001 rd), som remitterades till utskottet den 30 maj 2001

— en proposition med förslag till lag om ändring av rättegångsbalkens bestämmelser om anförande av besvär hos hovrätten och om behandlingen av besvärssärenden i hovrätten (RP 91/2002 rd), som remitterades till utskottet den 4 september 2002.

Utlåtande

I enlighet med riksdagens beslut har grundlagsutskottet lämnat utlåtande om proposition RP 91/2002 rd. Utlåtandet (GrUU 35/2002 rd) ingår som bilaga i detta betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsdirektör Jan Törnqvist, lagstiftningsråd Tatu Leppänen och lagstiftningsråd Iiro Liukkonen, justitieministeriet
- justitieråd Erkki-Juhani Taipale, högsta domstolen
- president Olli Huopaniemi, Helsingfors hovrätt
- president Esko Kilpeläinen, Östra Finlands hovrätt
- president Jussi Kivinen, Kouvola hovrätt
- president Esko Oikarinen, Rovaniemi hovrätt
- president Antero Palaja, Åbo hovrätt
- president Ingvar Krook, Vasa hovrätt
- lagman Lauri Melander, Vanda tingsrätt
- riksåklagare Matti Kuusimäki, Riksåklagarämbetet
- advokat Patrik Lindfors, Finlands Advokatförbund
- justitieråd Gustav Möller, Finlands Juristförbund
- ordförande, hovrättslagman Pertti Liesivuori, Finlands domareförbund
- ordförande, tingsdomare Asko Nurmi, Finlands hovrättsdomare rf

- vice ordförande, ledande häradsåklagare Christian Lundqvist, Suomen Syyttäjähdistys ry
- professor Juha Lappalainen.

Dessutom har utskottet

— fått ett skriftligt utlåtande från professor Jyrki Virolainen och

— sommaren 2002 besökt Vasa hovrätt för att studera det nuvarande hovrättsförfarandet.

Samband med andra handlingar

Med koppling till lagkomplexet har redan tidigare lämnats och behandlats en proposition med förslag till lagar om ändring av bestämmelserna om förberedelse och huvudförhandling i tvistemål samt behandling av ansökningsärenden i rättegångsbalken och i vissa andra lagar (RP 32/2001 rd). Lagutskottet har med anledning av propositionen lämnat betänkande LaUB 12/2002 rd, enligt vilket lagarna godkänns och blivit fastställda. Lagarna trädde i kraft den 1 januari 2003.

PROPOSITONERNA

Proposition RP 83/2001 rd

Regeringen föreslår ändringar i rättegångsbalkens bestämmelser om fullföljd av talan från tingsrätt till hovrätt samt behandlingen av besvärärenden i hovrätten. Dessutom föreslår regeringen ändringar i vissa därtill anknyttande bestämmelser i lagen om rättegång i brottmål, i hovrättslagen och i lagen om verkställighet av straff.

Syftet med propositionen är att det gällande hovrättsförfarandet skall bli enklare och effektivare genom att de centrala principerna för förfarandet läggs om. Exaktare bestämmelser om besvärsskriftens innehåll och om förberedelsen av målet eller ärendet skall göra förberedelsen av ärenden i hovrätten effektivare. Den ledamot av hovrätten som svarar för förberedelsen får samtidigt en något större behörighet.

Avsikten är att det skall bli lättare att ordna huvudförhandlingar i hovrätterna. Detta sker genom att sätten för dels delgivning av kallelser, dels sätten att ta emot muntlig bevisning vid huvudförhandlingen i hovrätten förenklas. Det föreslås att telefondelgivning skall tas i bruk och att det i begränsad utsträckning skall vara möjligt att höra ett vittne per telefon eller med hjälp av något motsvarande telekommunikationsmedel. En utsaga som givits i tingsrätten och bandats där skall spelas upp vid huvudförhandlingen i hovrätten, om det inte är frågan om tilltron

till utsagan. I lagen föreslås också en bestämmelse om huvudförhandling på någon annan ort än den där hovrätten har sitt säte.

För att förbättra resurssituationen vid hovrätterna föreslår regeringen en viss breddning av räckvidden för bestämmelsen om när hovrätten är domför i en sammansättning med två ledamöter och en föredragande.

Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

Proposition RP 91/2002 rd

Regeringen föreslår en rad ändringar i rättegångsbalkens bestämmelser om anförande av besvär hos hovrätten och behandlingen av besvärärenden i hovrätten. Propositionen bygger på bedömningen att de föreslagna ändringarna i proposition RP 83/2001 rd inte är nog för att avhjälpa problemen kring hovrättsförfarandet utan att det behövs mer genomgripande förändringar.

Regeringen föreslår att den allmänna obegränsade rätten att söka ändring skall kvarstå men att besvären behandlas i den omfattning behovet av rättssäkerhet kräver. I detta syfte införs en s.k. differentierad behandlingsordning för besvär.

Enligt förslaget skall det i fråga om alla besvär först utredas om besvären kan rubba tilltron till tingsrättens avgörande. Om hovrätten enhäl-

ligt konstaterar att besvären inte kan leda till resultat, upptas besvären inte till vidare prövning. De övriga besvären prövas i ett fullständigt hovrättsförfarande, som liksom i dag är antingen skriftligt eller muntligt.

När det gäller ändringssökande införs möjligheten till s.k. motändringssökande. Det innebär att motparten till den som söker ändring kan ännu en kort tid efter att besvärstiden har gått ut själv anföra besvär hos hovrätten.

Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Behovet av lagändringar

Under 1990-talet genomfördes en lång rad tunga reformer av de allmänna domstolarna och rättegångsförfarandet. År 1993 blev samtliga underätter ringsrätter samtidigt som underrättsförfarandet i tvistemål reviderades. Rättegångsförfarandet i brottmål reformerades 1997.

Sist i tur stod hovrättsförfarandet. Till grund för reformen lades hovrättslagen (56/1994), som trädde i kraft 1994 och som gav hovrätterna en ny intern organisation. Den egentliga omläggningen av hovrättsförfarandet skedde genom en lag om ändring av rättegångsbalken och en rad anknytande lagar, som trädde i kraft den 1 maj 1998.

Syftet med reformen av hovrättsförfarandet var att det dittills nästan uteslutande skriftliga förfarandet skulle vara förenligt med det gällande underrättsförfarandet och motsvara kraven i konventionerna om mänskliga rättigheter. Hovrättsförfarandet delades in i en förberedelsefas, som i regel är skriftlig, och i en avgörandefas, som antingen är muntlig huvudförhandling eller föredragning. Huvudregeln är att hovrätten skall hålla huvudförhandling när en part kräver det eller när hovrätten skall ta ställning till tilltron till muntlig bevisning.

Reformerna av underrätts- och hovrättsförfarandet var så genomgripande att det i lagstiftningsskedet var omöjligt att förutse alla konsekvenser av dem. Hörsammande riksdagens ståndpunkter har justitieministeriet bevakat hur reformerna fungerat i praktiken. Som en följd av bevakningen har lagstiftningen om en ytterliga-

re utveckling av rättegångsförfarandet i tvistemål godkänts utifrån proposition RP 32/2001 rd. Nu är det hovrättsförfarandet som skall ses över.

Uppföljningen av hovrättsförfarandet visar att målen för reformen uppnåtts i de flesta fall. Antalet muntliga huvudförhandlingar har ökat rejält vid hovrätterna. Rättsskipningen och avgörandena håller numera en högre kvalitet och arbetet läggs mestadels förnuftigare upp. Finland har för hovrätternas vidkommande återtagit reservationen till artikel 6 i Europarådets konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 19/1990). Reservationen gällde parternas rätt till muntlig behandling.

Reformen 1998 har också fått oförutsedda, icke önskvärda konsekvenser. I mål och ärenden där huvudförhandling hålls blir det nuvarande hovrättsförfarandet dyrare för parterna än det tidigare förfarandet. Det nya förfarandet kräver också en större arbetsinsats av hovrätterna och åklagarna. Det har visat sig vara både arbetsamt och byråkratiskt att ordna med huvudförhandling. Hovrätterna tvingas till huvudförhandling ta mål och ärenden där muntlig förhandling förefaller vara ett onödigt slöseri med resurser. Missförhållandena har lett till att antalet oavgjorda ärenden har ökat och att handläggningstiderna i snitt har förlängts. Risken är att arbetet hopas i hovrätterna.

Såväl en översyn av hovrätternas rutiner som ändring av lagstiftningen har föreslagits för att råda bot på den hotande anhopningen av arbeten. Det förefaller råda en rätt bred samsyn på att rutinerna vid hovrätterna ytterligare behöver effektiviseras och samordnas. Om det över huvud taget är skäl att ändra lagstiftningen och om så är

fallet, i hur stor utsträckning, ja där går åsikterna däremot vitt i sär.

Utgående från all erhållen information anser utskottet det nödvändigt att bestämmelserna om hovrättsförfarandet ses över. Erfarenheterna har visat att det i allmänhet behövs både lagändringar och utbildning för att rucka på rättspraxis när det av en eller annan orsak trots goda föresatser inte gått att tillämpa alla bestämmelser i praktiken.

Utskottet hyser förhoppningen att de nya procedurbestämmelserna innebär en ny början för ett modernt hovrättsförfarande och att praxis blir mer fungerande.

För att undvika att lagstiftningen blir ett lapp-täcke har utskottet på ovan relaterat sätt behandlat propositionerna RP 83/2001 rd och RP 91/2002 rd i ett sammanhang. Ambitionen är att åstadkomma ett rätt omfattande och enkelt regelverk. Därför har utskottet försökt beakta all den uppbyggliga kritik som de sakkunniga kommit med i sina yttranden. Utskottet tillstyrker lagförslagen men med följande anmärkningar och ändringsförslag.

Principerna för utveckling av hovrättsförfarandet

De föreliggande propositionerna representerar vad skrivningen och presentationen beträffar olika stilar, fastän båda har målet inställt på samma sak, ett effektivare hovrättsförfarande. Den senare propositionen har skrivits med vetskapen om att den kommer att behandlas tillsammans med en första propositionen i ett sammanhang. Det är inte lätt att av propositionernas motivering bilda sig en helhetsbild av de nuvarande problemen med hovrättsförfarandet och principerna för det nya förfarandet. Bedömningen av det nya regelverket försvåras ytterligare av lagstiftningen om revidering av tvistemålsförfarandet, som trädde i kraft vid årsskiftet och som innehåller både direkta och indirekta bestämmelser om hovrättsförfarandet (RP 32/2001 rd — LaUB 12/2002 rd, L 768/2002).

Utskottet har gjort en sammanställning av utgångspunkter, principer och mål. De viktigaste

principerna och målen har visat sig vara följande:

— Rättegångarna skall främst ske i tingsrätterna. Målet är inte nytt men är fortfarande högaktuellt. Det lades fram av hovrättskommittén i ett betänkande 1989, som sedermera ledde till en hovrättsreformen 1998, i lagförarbetet till under-rättsreformen och i en lång rad planeringsdokument. Senast har det dokumenterats i proposition RP 32/2001 rd.

Tingsrätternas rättsskipning är numera helt tillförlitlig. Ändringssökandet är ett rättsmedel som kompletterar rättegången i första instans. När en part har sökt ändring är hovrättens viktigaste uppgift att kontrollera om underrättens avgörande är riktigt och, om så inte är fallet, korrigera eventuella fel. Hovrättens avgörande blir oftast slutligt, eftersom besvärstillstånd till högsta domstolen ytterst sällan beviljas.

— Hovrätternas uppgiftsbeskrivning måste preciseras. Arbetet på detta inleddes redan 1993 när 26 kap. i rättegångsbalken ändrades så att hovrätternas befogenhet att pröva besvär i syfte att koncentrera hovrätternas arbete inskränktes till ärenden som gäller besvärsförfarandet.

I enlighet med hovrättens kontrolluppgift skall de element i förfarandet betonas som innebär kontroll av tingsrättens avgöranden, inte en fullständig ny prövning. Dessutom skall hovrätterna övervaka att rättssäkerheten tillgodoses. Ändå sägs det uttryckligen i proposition RP 91/2002 rd att målet inte är att minska antalet muntliga förhandlingar utan att inrikta dem på ett bättre sätt.

— Hovrättsförfarandet måste vara mer flexibelt från fall till fall. Den gällande lagen tillåter inte att behandlingsordningen differentieras utgående från hur motiverade besvären är och vilket behovet då är av prövning i överrätt. Syftet med förslaget är att förbättra hovrätternas förutsättningar att beroende på ärendets art sätta in resurser. Det är också ett sätt att bespara parter och vittnen kostnader och omak som följer av ett hovrättsförfarande. Samma ambition gällde för proposition RP 32/2001 rd.

— Hovrättsförfarandet bör fortfarande vara muntligt, omedelbart och koncentrerat i mål och ärenden som kräver muntlig huvudförhandling.

För att dessa mål skall nås föreslår regeringen i propositionerna att ett s.k. sällningssystem skall tas i bruk, att beredningen i hovrätterna effektiviseras, att motändringssökande införs och att vissa lättnader i vittnesförhör vid huvudförhandling tillåts. Utskottet fokuserar i den allmänna motiveringen på dessa fyra komplex samt på verkställigheten av den nya lagstiftningen.

Differentiering av behandlingsordningen, dvs. sällningsförfarande

Allmänt

En av slutsatserna i proposition RP 91/2002 rd är att hovrättsförfarandet måste bli så flexibelt att hovrätterna inte skall behöva befatta sig med den uppsjö av ärenden som i materiellt hänseende kan avgöras utan den fullständiga prövning som gäller för det nuvarande hovrättsförfarandet, i synnerhet huvudförhandling. Ärenden och mål av detta slag bör kunna avgöras i ett specialanpassat lättare förfarande utan att besvärsrätten kringskärs eller rättsskyddet äventyras.

I propositionen föreslås en differentiering av behandlingsordningen för mål och ärenden. Systemet är upplagt så att det uppfyller kraven i grundlagen och i konventionerna om mänskliga rättigheter och är väl lämpat för hovrätternas uppdrag. Systemet gör därmed det lättare att rikta in hovrätternas begränsade resurser på rätt sätt och göra verksamheten effektivare.

Utskottet godtar premisserna i propositionen. Tolkningen av de nationella grundläggande fri- och rättigheterna utgår från att möjligheten att söka ändring i tingsrättens beslut hos hovrätten är huvudregeln. Smärre undantag är tillåtna, förutsatt att de inte ändrar besvärsrättens ställning som huvudregel eller riskerar individens rättighet till rättvis rättegång. Med anledning av besvär skall hovrätten meddela avgörande i sak där det kontrolleras om tingsrättens beslut träffat rätt. Å andra sidan följer av konventionspraxis visavi Europeiska konventionen om de mänskli-

ga rättigheterna att möjligheterna att låta bli att ordna muntlig förhandling om ändringssökanden yrkar på det är begränsade, även i besvärssinstans.

Om kraven på grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter skall gå att pusslas ihop är det svårt att se någon annan modell än den differentiering av behandlingsordningen som regeringen föreslår och där den första fasen består i att bedöma om det finns anledning att ta besvär till fullständig prövning. Om tingsrättens dom inte övertygar hovrätten i det skede fortsätter behandlingen av ärendet. Därmed finns det alltid garantier för att ärendet avgörs riktigt i materiellt hänseende.

Utskottet anser att det inte går att eliminera alla problem kring hovrättsförfarandet enbart genom att effektivisera beredningen eller ge bestämmelserna om skyldigheten att ordna huvudförhandling en smidigare tolkning, eftersom bestämmelserna om en parts rätt till muntlig behandling i konventionen om de mänskliga rättigheterna lägger gränser för på vilka villkor muntlig förhandling kan avböjas.

System med prövningstillstånd eller sällningssystem

När hovrättsförfarandet reviderades 1997 föreslog regeringen ett förfarande med prövningstillstånd. Riksdagen tillbakavisade det föreslagna förfarandet och lagen stiftades med innehållet att alla har lika rätt att söka ändring.

Vissa expertutlåtanden till utskottet ger uttryck för att uppfattningen att det nu föreslagna sällningssystemet är identiskt med ett prövningstillståndsförfarande. Lagutskottet tillbakavisar påståendet och menar att det finns en stor principiell skillnad mellan systemen. Sällningssystemet gäller besvär från alla parter i alla ärendekategorier. Någon distinktion görs inte heller utifrån hur grava kraven är eller hur stora penningssummor det rör sig om. Alla parter behandlas lika. Av grundlagsutskottets utlåtanden framgår att sällningssystemet bättre motsvarar kraven i tolkningen av Finlands grundlag än systemet med prövningstillstånd (GrUU 9/1997 rd och GrUU 35/2002 rd).

Den föreslagna differentieringen av behandlingsordningen innebär inte ett förfarande med prövningstillstånd. En part får alltid sina besvär prövade. Ärendet behöver inte uppfylla särskilda prövningstillståndskriterier som hovrätten skulle bedöma innan saken tas till prövning.

I ett system med prövningstillstånd skall den som ansöker om tillståndet däremot särskild bevisa att det finns grund för tillståndet och utså tvivel om att saken trots allt blivit fel avgjord och bör prövas av hovrätten, även om den enligt lag i princip inte skulle tas till fullständig prövning.

Båda förfarandena leder visserligen till att en del av de inkomna ärendena inte tas till fullständig prövning i hovrätten. Men i sällningssystemet blir en klar majoritet av ärendena föremål för fullständig prövning. Utskottets uppfattning är att gallringen i sällningsmetoden är mer ärendeorienterad och därmed rättvisare.

Sällningsförfarandet är också diametralt olik det system med besvärstillstånd som gäller för högsta domstolen. Där kan besvärstillstånd beviljas bara om de lagfästa villkoren uppfylls. Högsta domstolens uppgift är inte att undersöka om hovrättens avgörande är riktigt.

Sammanfattningsvis konstaterar utskottet att sällningsförfarandet ger goda utsikter till en ändamålsenligare, effektivare och säkrare hovrättsprocess. Hovrätterna kan bättre rikta in sina begränsade resurser på omfattande och svåra ärenden och mål. Utskottet vill dock för framtiden understryka att sällningsförfarandet inte är avsett och inte får användas för att reglera hovrätternas arbetsbörda.

Terminologin i propositionen

I proposition RP 91/2002 rd nämns att lagberedningen som en modell använt det norska sällningssystemet. Av propositionen framgår dock inte uttryckligen vilket system förslaget bygger på.

I propositionen används uttryck som "beslutandet om behandlingsordningen för besvären", på finska "asian käsittelyjärjestyksessä päättäminen", och "differentieringen av behandlingen av besvär", på finska "valituksen käsittelyn eri-

yttäminen". Uttrycken är oklara, för att inte säga missledande, såtillvida att de förespeglar att en behandling av något slag kommer att fortsätta.

För öppenhetens skull och för att innehållet i och betydelsen av det nya systemet skall kunna förstås måste också en ny och tydlig terminologi tas i bruk, anser utskottet.

Av den föreslagna bestämmelsen i 26 kap. 2 a § i rättegångsbalken framgår tydligt att det främst handlar om ett avslagssystem med norska förtecken. Det betyder att hovrätten i initialskedet tar ställning till om ärendet skall bli föremål för fullständig prövning eller inte, vilket innebär ett slutligt avgörande i saken. Utgående från detta och med modell från lagberedningen har utskottet stannat för att kalla det nya systemet för ett *sällningsförfarande*.

Utskottet föreslår nedan under detaljmotiveringen att namnet också skall användas i lagtexten. Dessutom anser utskottet att det nya förfarandet inte kan smygas in under behandlingens inledningsfas utan att saken bör lyftas fram också i lagtexten genom att ge sällningsmetoden ett eget avsnitt.

Sällningsförfarandets innehåll

Grundregeln för sällningsmetoden föreslås ingå i en ny 2 a § i rättegångsbalkens 26 kap. under avsnittet "behandlingens inledningsfas". Enligt bestämmelsen skall hovrätten utan dröjsmål pröva om besvären ger anledning att misstänka att tingsrättens avgörande eller det förfarande som har iakttagits där är oriktigt. Beslutet om sällning fattas utifrån besvären, tingsrättens avgörande och ett eventuellt inbegärt svar. Vid behov kan innehållet i den bevisning som tagits emot i tingsrätten klarläggas med hjälp av bevisinspelning.

Enligt förslaget kan tingsrättens beslut, oavsett om de gäller rättsliga frågor eller faktafrågor, överklagas hos hovrätten precis som nu. Det föreslås inga undantag från sällningsförfarandets allmänna räckvidd, vare sig i fråga om ärendekategorier eller när det gäller besvärens angelägenhetsgrad. Obefogade besvär kan förekomma i alla ärendekategorier. Exempelvis i åtalsärenden som gäller grova brott får besvär bara an-

föras i syfte att uppskjuta verkställigheten. Alla parter är likställda enligt förslaget. Det som avgör om deras besvär blir föremål för fullständig prövning i hovrätten eller inte är deras faktiska behov av rättsskydd.

Om hovrätten enhälligt konstaterar att det är klart att besvären inte kan leda till resultat och om det med beaktande av i synnerhet parternas rättsskydd inte heller finns någon annan grund för att fortsätta behandlingen, upptas besvären inte till vidare prövning. Ett beslut om att avbryta behandlingen kan gälla också en del av besvären.

Grundlagsutskottet konstaterar i utlåtande GrUU 35/2002 rd att de föreslagna bestämmelserna uppfyller de innehållsliga minikraven som ingår i garantierna för en rättvis rättegång. Men med hänsyn till att lagstiftarens skyldighet att trygga en grundläggande rättighet innefattar ett krav på att lagen skall vara exakt och noggrant avgränsad anser grundlagsutskottet att förslaget är olämpligt löst och delvis också vagt formulerat. Dessutom påpekar grundlagsutskottet att bestämmelserna om villkoren för sällning förefaller motstridiga i förslaget och att det därför är skäl att precisera bestämmelserna. Av lagen bör framgå under vilka förutsättningar på objektiva grunder besvär inte tas upp till vidare prövning i hovrätten.

Grundlagsutskottet har den uppfattningen att den föreslagna bestämmelsen inte i tillräcklig grad styr hovrätternas beslut om differentiering av behandlingen av ärenden. Därför bör bestämmelserna preciseras också på denna punkt. Lagen bör ta upp åtminstone muntlig förhandling och möjligen också andra väsentliga aspekter på parternas rättsskydd som gör att besvären i propositionens syfte måste tas upp till fullständig prövning.

Med stöd av grundlagsutskottets utlåtande föreslår lagutskottet i detaljmotiveringen nedan att sällningsparagrafen formuleras exaktare.

Grunderna för differentiering av behandlingsordningen, dvs. förutsättningarna för sällningsförfarande

Regeringen redogör i proposition RP 91/2002 rd (s. 26 och 27) för grunderna för differentiering av behandlingsordningen. Även om paragrafen om sällningsförfarande preciseras, är grunderna i propositionen för när differentiering kan komma i fråga helt korrekta. För att ge en bättre helhetsbild har utskottet här gjort en grov sammanställning av grunderna.

Den viktigaste regeln lyder att felaktiga avgöranden inte får bli i kraft. Behandlingen får avbrytas bara om hovrätten är övertygad om att det eftersträvade resultatet inte ens delvis skulle nås genom besvären och att tingsrättens avgörande inte heller behöver rättas till följd av omständigheter som skall beaktas på tjänstens vägnar. Det som hovrätten framför allt skall granska är att tingsrättens avgörande och förfarande är godtagbara enligt gällande rätt.

När det i ett ärende enligt besvärsskriften är frågan om bedömning av tilltron till muntlig bevisning, bedömer hovrätten i ett sällningsförfarande utifrån det skriftliga rättegångsmaterialet om det finns anledning att ifrågasätta tingsrättens bevisvärdering. Om så inte är fallet, är bevisvärderingen tillförlitlig och tingsrättens avgörande ändras följaktligen inte (den s.k. tilltroprincipen). Om ändringssökanden däremot kan rubba tilltron till tingsrättens bevisvärdering eller om man inte med tillräckligt stor säkerhet kan avgöra detta utifrån handlingarna, upptas saken till fullständig prövning. I ett mål som gäller tilltron till muntlig bevisning skall då ordnas huvudförhandling, där bevisningen tas emot på nytt till nödvändiga delar.

Behandlingen av besvär fortsätter om det obestridligen inte är klart att besvären inte leder till något resultat. Om hovrätten inte med tillräcklig säkerhet kan ta ställning till om tingsrättens avgörande är riktigt utan fullständig prövning av besvären, måste behandlingen fortsätta. Behandlingen måste också fortsätta om det finns behov av ett prejudikat. I det fallet är det ju inte obestridligt klart vilket rättsläget är utanför det behövs hovrättens ställningstagande.

Även om hovrätten är övertygad om att besvären inte leder till något resultat, måste ärendet underkastas fullständig prövning om parternas rättssäkerhet kräver det. Detta bedöms utgående från hur viktig saken är för en part. På denna grund kan exempelvis behandlingen av besvär som gäller straffmätningen för en person som dömts för grovt brott fortsätta.

Hovrätten är i inget fall skyldig att avsluta behandlingen, även om den skulle ha kommit till det slutresultatet att besvären är obefogade eller att de ovan relaterade rättsskyddsaspekterna inte ger anledning till behandling genom fullständig prövning. Propositionen nämner som exempel behovet att komplettera eller bygga på motiveringen till tingsrättens avgörande och modellering av underrättspraxis i en ny ärendekategori.

Motivering av sällningsbeslut

Av motiveringen till proposition RP 91/2002 rd framgår bl.a. att hovrätten vid behov i sitt beslut skall precisera vilket annat material än tingsrättens avgörande och besvären hovrättens beslut grundar sig på. Annars är det tillräcklig med ett kortfattat beslut enligt 24 kap. 16 §.

Sättet på vilket motiveringen skrivits har väckt kritik och ibland gett upphov till missförstånd. Grundlagsutskottet t.ex. understryker kraftigt att rätten till ett motiverat beslut ingår i de garantier för en rättvis rättegång som nämns explicit i 21 § 2 mom. i grundlagen. Därför måste sällningsbesluten motiveras och motiven bör i samtliga fall uppfylla minimikraven i 24 kap. 16 § i rättegångsbalken.

Lagutskottet framhåller att meningen är att sällningsbeslut skall motiveras i enlighet med 24 kap. 16 § i rättegångsbalken. Justitieministeriet har dock i samband med beredningen av propositionen inte ansett det vara ministeriets sak att i motiveringen föreslå detaljerade lösningsmodeller, eftersom det är hovrätternas uppgift att ta fram dem.

När hovrätten avgör om ett ärende eller mål skall tas till fullständig prövning eller inte, bör enligt lagutskottets mening ett avslag inte motiveras som om det hade avgjorts genom fullständig prövning. Det naturliga är då att i motive-

ringen använda avslagskriterierna i lagen med tillägget att tingsrättens avgörande förblir i kraft.

Rättegångsmaterial och förfarandet vid beslutsfattandet

Bestämmelser om rättegångsmaterial ingår för närvarande i 26 kap. 10—12 § rättegångsbalken under rubriken "Rättegångsmaterialet och hovrättens prövningsrätt". Regeringen föreslår i proposition RP 91/2002 rd en förbättring av kapitelsystematiken genom att merparten av detta avsnitt kompletteras med bestämmelser om rättegångsmaterialet vid sällningsförfarande flyttas upp till kapitlets början. Däremot har bestämmelserna om beslutsförfarandet förlagts sist i kapitlet, i 29 §. Resultatet av detta är att det i 26 kap. inte finns en tydlig bestämmelse om att hovrätten inte bara fattar beslut i huvudförhandling utan också i ett skriftligt förfarande.

Den föreslagna ändringen väckte kritik i utskottsbehandlingen. Det framhölls att den nya kapitelsystematiken inte övertygar lagskiparen trots den utförliga motiveringen. Strax i början av kapitlet stöter man på invecklade bestämmelser om rättegångsmaterialet, fastän det tidigare inte nämnts i ett hurudant förfarande dessa skall gälla. Naturligare vore att placera bestämmelserna om rättegångsmaterialet och förfarandet vid beslutsfattande i anknytning till respektive procedurbestämmelser, då de svårbegripliga bestämmelserna skulle kunna förstås bättre.

Utskottet instämmer i kritiken och föreslår i detaljmotiveringen att bestämmelserna om rättegångsmaterialet och förfarandet vid beslutsfattande skrivs in vid respektive procedurbestämmelser.

Besvärsskrift

I hovrätten byggs behandlingen av ett ärende eller mål på en besvärsskrift. Enligt motiveringen till proposition RP 83/2001 rd förekommer det i praktiken ofta brister i besvärsskrifterna, särskilt när det gäller begäran om huvudförhandling och motiveringen av en sådan begäran. En begäran om huvudförhandling är av väsentlig

betydelse för behandlingen av saken i hovrätten, men begäran framgår inte tydligt av besvärsskriften. De som söker ändring uppger inte alltid tillräckligt exakt på vilka grunder ändring yrkas eller på vilka punkter motiveringen till tingsrättens avgörande enligt deras mening är felaktig.

Om besvären är bristfälliga skall ändringssökanden enligt rättegångsbalken uppmanas att komplettera besvären (RB 26:1). Detta gäller även begäran om huvudförhandling. Även om den som söker ändring inte har hörsammat uppmaningen, har besvär i praktiken inte avvisats på denna grund.

Likartade problem som i besvärsskrifterna förekommer när huvudförhandling begärs, både när det gäller begäran och dess motivering.

För att råda bot på situationen föreslår regeringen i proposition RP 83/2001 rd att besvärsskriftbestämmelserna skall preciseras. Regeringen återkommer i proposition RP 91/2002 rd till dessa bestämmelser.

De nya bestämmelserna ger besvärsskrifterna en ännu större tyngd än tidigare i och med att sällningsavgörande fattas utifrån dem. En del av de utfrågade experterna var inte särskilt övertygade om att effektiviseringsambitionerna skulle bära frukt.

Det enda förnuftiga sättet att framskrida i saker, menar utskottet, att hovrätterna samt rättegångsombuden och rättegångsbiträdena tillsammans tänker ut ett bra sätt att formulera besvärsskriften. Om det sedan trots allt är helt klart att ett biträde eller ett ombud som ofta figurerar i hovrätten inte ens försöker bemöda sig om ett förnuftigt och sakligt presentationssätt, gäller det för hovrätten att ta till de bestämmelser i rättegångsbalken som tillåter att besvären avvisas.

I detta sammanhang vill utskottet lyfta fram en synpunkt som kom fram vid expertutfrågningen, nämligen att mer rätt inte bör ges än vad som krävs. Som argument för detta har anförts principerna i konventionen om de mänskliga rättigheterna och konklusionen har varit att den som söker ändring skall kunna avstå från muntlig huvudförhandling. I det fallet fattar hovrätten sitt beslut utifrån dokument och inspelningar. Utskottet vägrar godta en sådan syn och me-

nar att principen om omedelbarhet och tilltros-skyddet är så starka principer att de inte kan åsidosättas. Om ändringssökanden motiverat ifrågasätter tilltron till bevisningen, kan hovrätten inte avgöra besvären i ett skriftligt förfarande bara för att ändringssökanden inte önskar huvudförhandling.

Motändringssökande

Regeringen föreslår i proposition RP 91/2002 rd att motändringssökande skall tas i bruk i Finland. Det bedöms lägga en hämsko på besvären, eftersom de som söker ändring måste räkna med möjligheten att hovrätten också kan ändra tingsrättens beslut till deras nackdel.

De sakkunniga utskottet hört har förhållit sig positiva till motändringssökande men haft divergerande åsikter om huruvida åklagaren skall få rätt till motändringssökande eller inte. Vissa sakkunniga har ansett att åklagaren inte skall få denna rätt, andra åter menar att åklagaren flitigt bör nyttja sig av rätten till motändringssökande.

Utskottet omfattar propositionens ståndpunkt att alla parter skall ha rätt till motändringssökande. Åklagaren handlar under tjänsteansvar och är därmed skyldig att överväga om också åklagaren bör anföra besvär för att det straffrättsliga ansvaret skall kunna fastställas på korrekt sätt. Det ger hovrätterna möjlighet att anlägga ett bredare perspektiv på ett brottmål.

Det faktum att motändringssökande också förekommer inom sällningsförfarandet är ägnat att avskräcka part som part från att anföra motbesvär. Ogrundade motbesvär kan bli utgallrade på samma villkor som besvär över lag. Därmed kan det gå så att även om behandlingen av de egentliga besvären fortsätter, stoppar behandlingen av motbesvären upp i sällningsförfarandet.

Motbesvär kan gälla andra åtalpunkter än de ursprungliga besvären för att de aktuella brotten skall kunna bedömas i ett helhetsperspektiv. Härav följer att laga kraftsbevis inte kan utfärdas när besvär föreligger förrän också tidsfristen för motbesvären har löpt ut. Men jämfört med nu-praxis innebär motändringssökandet inte någon större ändring. Motändringssökandet ger inte

särskilt lång extra tid. I allmänhet kan man inte heller börja verkställa ett straff, om så bara en enda åtalspunkt har överklagats, eftersom det gemensamma straffet kan ändras.

Under utskottsbehandlingen påtalades att bestämmelsen om motändringssökande är otydligt skriven. Eftersom det handlar om en helt ny juridisk begreppsapparat, är det viktigt att bestämmelserna ger en rättvisande bild av saken. Därför föreslår utskottet i detaljmotiveringen en lagteknisk ändring av bestämmelserna om motändringssökande.

Förberedelse i hovrätten

De gällande bestämmelserna om förberedelsen i hovrätten är skrivna enligt det korta formuläret. Det torde åtminstone vara en bidragande orsak till att förberedelsen i hovrätterna inte sker som det enligt lagen var tänkt utan att mycket finns att göra på denna punkt.

Båda propositionerna kommer med förslag som avser att effektivisera förberedelseprocessen. De utfrågade experterna har över lag ansett de nya bestämmelserna vara bra och tillstyrkt dem. Något som särskilt lyfts fram är vikten av att man övergår till en domardominerad förberedelse och att den ledamot som ansvarar för förberedelsen ges en framträdande roll.

Den ledamot som ansvarar för förberedelsen (RP 83/2001 rd)

När ett mål eller ärende har anlänt till hovrätten förordnas enligt den nya bestämmelsen omedelbart en ledamot av hovrätten att ansvara för förberedelsen av det. Meningen är att den ledamot som ansvarar för förberedelsen lever upp till sitt namn, dvs. aktivt planerar och leder förberedelsen. I praktiken faller merparten av de konkreta förberedelseåtgärderna i allmänhet på föredraganden, men den ledamot som ansvarar för förberedelsen kan också ensam förbereda ärendet eller målet utan föredraganden. Däremot är det oacceptabelt att föredraganden ensam bär ansvaret för förberedelsen.

För att understryka den för förberedelsen ansvariga ledamotens ställning och uppgifter bör

enligt utskottets mening lagen kompletteras med en bestämmelse om vilka uppgifter som hör till den ledamot som ansvarar för förberedelsen.

Användning av sammanfattning i hovrättens förberedelse

I motiveringen till RP 83/2001 rd hänvisar regeringen helt kort till 5 kap. 24 § i rättegångsbalken, där det finns en bestämmelse om den sammanfattning som skall göras vid förberedelsen av ett tvistemål. Regeringen nämner att det i propositionen om handläggningen av tvistemål (RP 32/2001 rd) föreslås att sammanfattning skall användas i större utsträckning, även i hovrätten.

I proposition RP 91/2002 rd föreslås att det i bestämmelserna om rättegångsmaterial skall ingå en regel om att i det fall att saken avgörs vid huvudförhandling skall också det material som åberopas beaktas vid huvudförhandlingen. Enligt motiveringen har man på detta sätt velat lyfta fram sammanfattningarnas ökade betydelse.

Motiveringen och de föreslagna bestämmelserna har väckt förundran och har inte öppnat sig för läsarna. Utskottet vill för att bringa klarhet i saken anföra följande:

Då hovrätten i fråga om förberedelse skall tillämpa det som föreskrivs om förberedelse i tingsrätt, skall hovrätten vid förberedelse i tvistemål tillämpa den nya 24 § i rättegångsbalkens 5 kap. som trädde i kraft den 1 januari 2003. Paragrafen ålägger domstolen att under förberedelsen göra en skriftlig sammanfattning av parternas yrkanden och grunderna för dem samt vid behov av bevisen.

En närmare redogörelse för de nya sammanfattningsbestämmelserna ingår i RP 32/2001 rd. Lagutskottet konstaterade i sitt betänkande LaUB 12/2002 rd bl.a. följande om saken:

Sammandraget är ägnat att främja rättssäkerheten, att göra processen klarare och att säkerställa en fortsatt smidig behandling av saken. Domarne kan använda sammandraget som ett effektivt medel för den informativa processledningen, eftersom parterna genom sammandraget får information om hur domaren har förstått parternas framställningar och om de rättsfak-

ta som åberopats i sin helhet har beaktats på behörigt sätt på bägge sidor.

Meningen är att rättegångsmaterialet skall bli lagligt rättegångsmaterial med hjälp av sammandraget. Det framgår inte helt klar av lagtexten och därför föreslår utskottet att 6 kap. 2 § i rättegångsbalken kompletteras.¹

När det gäller hovrättens skyldighet att göra en skriftlig sammanfattning under förberedelsen konstaterar utskottet följande:

Hovrattsbehandlingen bygger alltid på en tingsrätts dom. I allmänhet behöver en sammanfattning inte göra i hovrätten när ärendet eller målet avgörs på föredragning. En sammanfattning behövs inte heller när huvudförhandling kan hållas utifrån det parterna framhållit i besvärsskriften och bemötandet och i en eventuell skriftlig utsaga. I ett sådant fall är ju en egentlig förberedelse av saken inte längre nödvändig i hovrätten.

Hovrätten skall främsta göra en sammanfattning när den egentliga förberedelsen av saken sker i hovrätten. Det handlar då om muntlig förberedelse, som liknar förberedelsen i tingsrätten. Förfarandet kan vara motiverat exempelvis när hovrätten måste beakta nytt rättegångsmaterial eller försöker begränsa huvudförhandlingsmaterialet eller försöker uppnå förlikning. Då bör i sammanfattningen i regel antecknas vad hovrätten kommit till vid förberedelsen av saken.

Om hovrätten gjort en sammanfattning av förberedelsen i en sak, har den samma tyngd som i tingsrätten. Rättegångsmaterialet kommer upp i huvudförhandlingen i form av en sammanfattning. Hovrätten kan utnyttja den skriftliga sammanfattningen bl.a. när den i början av huvudförhandlingen redogör för resultatet av förberedelsen (RB 26:24,1) och parterna får använda sammanfattningen som stöd på ett ändamålsenligt sätt (RB 6:3,3).

¹ Lagen godkändes kompletterad i enlighet med utskottets förslag.

Lagreformen: ikraftträdelse, verkställighet och uppföljning

Enligt båda propositionerna är det meningen att den reviderade lagstiftningen skall träda i kraft så snabbt som möjligt. Utskottet kan inte acceptera detta. I praktiken räcker ett regelverk inte till att genomföra en reform så att också målen i lagen uppfylls. Det behövs tid för verkställigheten. Därför föreslår utskottet att den nya lagstiftningen träder i kraft den 1 oktober 2003.

Utbildning

Innan lagstiftningen träder i kraft måste samma omfattande utbildning ordnas som systematiskt skett vid de stora processomläggningarna med början från 1993 års underrättsreform. Alla rättegångsparter — domare, åklagare, advokater och andra rättegångsbiträden — bör ges utbildning. Särskilt viktigt är det, menar utskottet, att så många advokater och rättegångsbiträden som möjligt kallas dels till utbildarutbildning, dels till kurser som hovrätterna arrangerar.

Domstolssamarbete

Utskottet är i högsta grad angeläget om att alla hovrätter börjar tillämpa sållningsbestämmelserna på samma sätt och i framtiden håller sig till samma domstolspraxis. Det är det enda sättet att vinna den stora allmänhetens förtroende. Men för det krävs enligt utskottet att högsta domstolen och hovrätterna har ett nära, kontinuerligt samarbete som de utvecklas utifrån olika aspekter.

Andra åtgärder

Innan lagstiftningen träder i kraft gäller det också att se till att tingsrätterna till följd av motänderingssökandet har tillräcklig beredskap att utfärda olika besvärсанvisningar när lagen träder i kraft och att hovrätterna klarar av att parallellt driva mål och ärenden enligt det gamla och det nya systemet.

Hovrätternas arbetsrutiner

Hovrätterna får inte glömma bort att se över sina arbetsrutiner när de sätter sig im o sollningsför-

farandet och de anknytande bestämmelserna. Arbetsrutinerna har varit på tapeten åtminstone de tio senaste åren. I samband med hovrättslagen 1993 påpekade utskottet att arbetsrutinerna bör ses över och ansåg detta vara en anledning till att stifta den då så kontroversiella hovrättslagen (LaUB 24/1993 rd—RP 139/1993 rd). I det sammanhanget godkände riskdagen ett uttalande om saken. År 1997 konstaterade lagutskottet i sitt betänkande om revideringen av hovrättsförfarandet att reformen också kräver att hovrätternas arbetsmetoder senast då utvecklas och förnyas (GrUU 9/1997 rd—RP 33/1997 rd). Nu finns det motståndare mot en lagändring som säger att det först och främst är hovrätternas arbetsmetoder som bör ses över och att andra åtgärder inte behövs.

Hovrätterna måste alltså absolut i samråd modernisera sina arbetsrutiner innan lagen träder i kraft. De bör tillsammans diskutera sig fram till bästa praxis och skriva ner den i en handbok.

Uppföljning

Hovrättsförfarandet har hållits under uppsikt enda sedan det trädde i kraft. Det finns löfte om att uppföljningen kommer att läggas om med hänsyn till den nya lagstiftningen och att ett nytt bevakningsobjekt blir hur den nya sållningsmetoden utfaller. Utskottet anser att uppföljningen bör effektiviseras för att ge tillförlitlig information om hur nyordningen fungerar. I all synnerhet om det blir nödvändigt att öka hovrätternas resurser eller flytta om hovrättsförfarandets grundpelare, bör beredningen av de behövliga extra resurserna eller ändringsförslagen kunna byggas på tillförlitliga uppföljningsdata.

Detaljmotivering

1. Lag om ändring av rättegångsbalken (RP 83/2001 rd och RP 91/2002 rd)

2 kap. Om domförhet

8 § (RP 91/2002 rd). I 2 mom. 1 punkten hänvisas till 26 kap. 2 a §. Nedan föreslår utskottet att

paragrafen ändras till 2 §. Därför måste också hänvisningen ändras.

16 kap. Om processinvändningar

3 § (RP 91/2002 rd). Paragrafen innehåller bestämmelser om hur tingsrättens dom eller slutliga beslut kan överklagas. Lagrummet upprepar delvis bestämmelserna i 25 kap. 1 §. Skrivningen har moderniserats och bestämmelserna grupperats om. Samtidigt föreslås bestämmelsen i 1 mom. om så kallad anslutningsrätt bli upphävd. Rätten innebär att en part som bemöter besvär från motparten kan lägga fram en processinvändning på nytt trots att den förkastades i underrätten. Denna rätt skall således strykas i lagen. Enligt motiveringen till paragrafen skall dessa situationer hädanefter skötas genom motbesvär.

Det har ansetts vara ett steg i fel riktning att denna rätt upphävs. Det kan leda till att också den part som har vunnit processen måste överklaga för att den tidigare processinvändningen skall kunna utredas. Därefter måste han också bemöta motpartens besvär trots att allt detta hade kunnat klaras av på en gång genom ett bemötande.

Utskottet föreslår att den gamla bestämmelsen tas in på nytt i paragrafen och fogas till 3 mom.

22 kap. Tingsrättens protokoll och dokumentering av bevisningen

9 § (RP 91/2002 rd). Regeringen föreslår att paragrafen om inspelning av bevis ändras till att en inspelning också kan skrivas ut. Bestämmelsen blir då något mer förpliktande än den gällande bestämmelsen.

Enligt motiveringen till paragrafen måste en utskrift göras om detta främjar behandlingen av saken. Tanken är att domstolarna skall göra utskrifter en aning oftare än nu, men att parterna ändå inte skall ha villkorslös rätt att få en utskrift. Enligt motiveringen är det den behandlande domstolen som beslutar om utskrift. Detta framgår dock inte av den föreslagna lagtexten, däremot nog av den gällande lagtexten. Vid en rättegång kan det ofta råda delade meningar om

vad som främjar behandlingen av målet. Därför föreslår utskottet att paragrafen kompletteras för att det fortfarande skall framgå att det är den domstol som har behandlat målet som beslutar om utskrift.

25 kap. Om fullföljd av talan från tingsrätt till hovrätt

10 a § (RP 91/2002 rd). Enligt paragrafen kan tingsrätten vid behov bestämma att behandlingen av saken skall fortsätta först efter ett avbrott om ett avgörande som har träffats under rättegången överklagas.

Utskottet föreslår att ordföljden i paragrafen ruckas för att den språkliga ändringen skall bli enklare.

Bestämmelser om motbesvär: 11, 12 ja 12 a § (RP 91/2002 rd). Den nya möjligheten att anföra motbesvär föreslås i propositionen lagtekniskt genomföras i form av tidsbegränsade bestämmelser enligt följande:

- I 11 § 2 mom. föreslås en ändring som beror på motbesvaren. I besvärshanvisningen skall det nämnas dels den utsatta dagen för besvär, dels den utsatta dagen för motbesvär och vad som gäller för fullföljande av båda besvaren.
- I 12 § 2 mom. placeras en bestämmelse som tillåter att motparten anför motbesvär.
- Bestämmelserna i 12 § 1 och 2 mom. föreslås lyftas över till en ny 12 a §. I 3 mom. föreslås bestämmelser om när motbesvär förfaller.

Denna uppställning har lett till vissa oklarheter. Därför har utskottet skrivit och grupperat om bestämmelserna om motbesvär. Utskottet föreslår att skrivningen i 11 § ändras, att 12 § kvarstår som i förslaget och att 12 a § stryks. Den nya bestämmelsen om motbesvär formuleras på följande sätt:

Ny mellanrubrik: Motbesvär. Med hänvisning till det ovanstående föreslår utskottet att bestäm-

melserna om motbesvär får ett eget avsnitt efter 14 § under den nya mellanrubriken "motbesvär".

14 a § (Ny). Utskottet föreslår att en bestämmelse som tillåter motbesvär flyttas över från 12 § till en ny 14 a §. Bestämmelsen har en definition på motbesvär och anger den utsatta tiden för motbesvär. Bestämmelsen har med avsikt formulerats i allmänna ordalag. Den utsatta tiden för motbesvär är två veckor efter att den utsatta tiden för den som anför besvär. Då är det klart att den utsatta tiden för motbesvär förlängs om tingsrätten medger att ändringssökanden får förlängd besvärstid.

Reglerna för motbesvär tillför ett nytt element också när högsta domstolen återbördar den förlorade tiden till ändringssökanden. Enligt utskottet är det i sådana situationer lämpligt att sökanden i utslaget från högsta domstolen förpliktas att underrätta motparten om den återbördade tiden vid vite att den utsatta tiden på två veckor för motbesvär inte börjar löpa.

14 b § (Ny). Utskottet föreslår att bestämmelserna i 12 a § 3 mom. om när besvär förfaller flyttas över till en ny 14 b § som får en enklare formulering.

14 c § (Ny). Regeringen utgår från att motbesvär är ett överklagande på samma sätt som ordinarie besvär. Bestämmelserna om besvär och behandling av dem tillämpas således också på motbesvär om ingenting annat föreskrivs om motbesvär. Detta framgår dock inte av lagtexten. För tydlighetens skull föreslår utskottet ett tillägg om detta i den nya 14 c §.

Besvärsskriftens innehåll och dess bilagor

15 § (RP 91/2002 rd). Paragrafen har detaljerade bestämmelser om vad som skall ingå i en besvärsskrift. Regeringen föreslår ett flertal ändringar för att beredningen vid hovrätten skall effektiviseras och starta så snart besvärsskriften har inkommit. Därför föreslår regeringen bland annat en ny ordningsföljd för punkterna i 1 mom.

Motiven till ändringen övertygar inte. Besvärsskriften får en mer logisk uppbyggnad och

ger det bästa stödet för behandlingen när den gällande ordningen följs. Därför föreslår utskottet att punkterna i 1 mom. kommer i den ordning som ingår i gällande lag.

26 kap. Om behandlingen av besvärssak i hovrätten

Rättegångsmaterialet och hovrättens prövningsrätt. I propositionen har bestämmelserna fått en ny indelning. Bestämmelserna om målet med besvärssakförandet och rättegångsmaterialet, 10—12 §, flyttas över till början av kapitlet och blir nya 1—1 c §. Då flyttas den gällande 1 § efter det nya avsnittet och blir 1 d §. Nyordningen bygger på tanken att då

- framgår det tydligt av lagen att rättegången i hovrätten är ett besvärssakförande som avser att kontrollera riktigheten i underrättens utslag och inte att upprepa underrättsförandet,
- står det klart för alla parter och domstolen vilket material behandlingen och avgörandet grundar sig på.

Den nya systematiken har inte ansetts lyckad över hela linjen även om det inte finns något att anmärka mot själva målen. Utskottet är av samma åsikt och föreslår att 1 och 1 c § som gäller hovrättens prövningsrätt får stå kvar i början av kapitlet. Däremot delar utskottet upp bestämmelserna om rättegångsmaterialet tillsammans med bestämmelserna om beslutsfattandet i 29 § och placerar dem i anknytning till respektive förfaranden. På grund av ändringen måste rättegångsmaterialet strykas i mellanrubriken. Rubriken lyder då: *Hovrättens prövningsrätt.*

1 § (RP 91/2002 rd). Den gällande 10 § i 26 kap. säger ut vad rättegången i hovrätten gäller. I propositionen föreslås bestämmelsen bli 1 §. Dessutom är paragrafen kompletterad med en ny formulering: "Vid rättegången prövas om och på vilket sätt tingsrättens avgörande skall ändras."

Paragrafen avser att understryka att hovrätten prövar tingsrättens avgörande och att behandlingen i hovrätten, med processuella åtgärder

både vid förberedelserna och huvudbehandlingen, därmed måste gälla frågor som nämns i besvärsskriften och som fortfarande är stridiga. Hovrättsbehandlingen får således inte bli en helt ny rättegång i samma sak utom när det finns ett faktiskt behov för detta.

1 a § (RP 91/2002 rd). I paragrafen föreslås bestämmelser om hovrättens rättegångsmaterial. De gällande bestämmelserna i 12 § föreslås bli kompletterade med att också sållningsförfarandet framgår av texten.

Slutresultatet är en mycket svårläst bestämmelse som inte har den klarhet som propositionen har tagit sikte på. Utskottet föreslår att paragrafen stryks på detta ställe och att bestämmelserna om rättegångsmaterialet splittras upp på de paragrafer som behandlar olika faser av förfarandet, alltså 2 a, 12 och 24 b §.

1 b § (RP 91/2002 rd). De nuvarande bestämmelserna i 12 § 3 mom. om att tidigare rättegångsmaterial skall beaktas föreslås ingå i 1 b §.

En logisk konsekvens av kommentarerna till 1 a § är att utskottet föreslår att också bestämmelserna i denna paragraf stryks och delas upp på procedurbestämmelserna i 12 och 24 b §.

1 a (1 c) § (RP 91/2002 rd). Paragrafen föreslås innehålla de nuvarande bestämmelserna om hur långt hovrättens prövningsrätt i brottmål sträcker sig. På grund av strykningarna i paragraferna ovan ändras paragrafen till 1 a §.

Mellanrubriken Behandlingens inledningsfas. Regeringen föreslår att den nuvarande mellanrubriken Komplettering och avvisande av besvär föreslås bli ändrad och täcka hela initialfasen av behandlingen. Under rubriken finns bestämmelserna 1 d § som motsvarar den gällande 1 §, 2 § som ingår i samma avsnitt samt en ny 2 a § med bestämmelser om hur hovrätten skall besluta om behandlingsordningen för besvären.

Med hänvisning till den allmänna motiveringen anser utskottet att bestämmelserna om en uppsplittrad behandlingsordning skall strykas i detta avsnitt och bilda ett eget avsnitt. Utskottet föreslår att resten av bestämmelserna samlas un-

der ett avsnitt med rubriken *Inledande av förberedelserna*.

1 b (1 d) § (RP 91/2002 rd). Paragrafen motsvarar den gällande 1 §, som föreskriver att inkomna besvär skall kontrolleras, bristfälliga besvär kompletteras och att ansökan skall avvisas när besvären är så bristfälliga att rättegången inte kan bygga på dem.

I 1 mom. föreslås en bestämmelse om när förberedelsen av ett ärende inleds i hovrätten. Någon sådan bestämmelse finns inte i den gällande lagen. Med hänvisning till den allmänna motiveringen föreslår utskottet att momentet kompletteras med att en ledamot i hovrätten svarar för förberedelserna (ledamot med ansvar för förberedelserna).

Dessutom föreslår utskottet att den gällande 2 §, som också föreskriver om när ansökan skall avvisas, lyfts över och blir 5 mom. i nämnda paragraf. Hänvisningen kräver en teknisk justering.

På grund av ändringarna ovan blir 1 d § *1 b §*.

En ny mellanrubrik: Sällningsförfarande. Med hänvisning till synpunkterna i den allmänna motiveringen föreslår utskottet att kapitlet får en ny mellanrubrik Sällningsförfarande.

2 (2 a) § (RP 91/2002 rd). Ovan föreslår utskottet att bestämmelsen lyfts över till 5 mom. I stället tas bestämmelser in i 2 § om ett sällningsförfarande.

I den allmänna motiveringen säger utskottet att paragrafen måste preciseras eftersom grundlagsutskottet anför kritik mot den. Med den nya formuleringen avser lagutskottet att lägga fast enkla och tydliga kriterier för avgörandena utan onödiga överlappningar. Därför gör utskottet följande ändringar:

- kriterierna för avgörande samlas i ett enda moment i stället för två som regeringen föreslår
- prövningsrätten begränsas genom att motiven i propositionen tas in i lagtexten
- kriterierna för sällningsbeslut stramas åt på lagnivå och

- det allmänna kriteriet för prövning formuleras så att hovrätten i samband med sällningsbeslutet måste fastslå att vissa omständigheter klart och tydligt existerar. Detta avviker från det ursprungliga förslaget där hovrätten skall konstatera att det inte finns anledning att misstänka att förfarandet är oriktigt.

Utskottet föreslår att 1 och 2 mom. slås ihop och skrivs i form av en förteckning. I *det inledande stycket i 1 mom.* slås det först fast att paragrafen avser ett beslut där hovrätten avgör om besvären upptas till vidare prövning eller inte. Därefter fortsätter det inledande stycket med följande formulering: "Besvären upptas inte till vidare prövning, om hovrätten enhälligt konstaterar att det är klart att". Med ordet "klart" avses att kriteriet inte uppfylls om det inte går att säkerställa att avgörandet eller förfarandet är riktigt utan mer omfattande behandling. Syftet är att ordet "klart" skall vara ett strängare kriterium för sällning än vad som ingår i den föreslagna lagtexten.

Enligt *1 mom. 1 punkten* krävs det att en huvudförhandling inte måste hållas med stöd av 15 §. Någon sällning kommer inte i fråga om besvärsskriften och övriga handlingar visar att hovrätten måste ta emot en ny muntlig bevisning. Bestämmelsen bygger på grundtanken i vårt rättegångsförfarande, nämligen att bevisningen skall vara direkt.

Utskottet understryker att reformen inte har ruckat eller avser att rucka på principen att trovärdigheten i en muntlig bevisning inte kan omvärderas enbart i ett skriftligt förfarande. Om besvärsskriften pekar på att det finns fog för att ifrågasätta bevisningens trovärdighet måste en huvudförhandling ordnas. Men det räcker inte med att sökanden i sin besvärsskrift påstår att vittnet har ljugit.

Hänvisningen till 15 § avser domstolens officiella prövning av om målet också kan avgöras utan att trovärdigheten i den muntliga bevisningen också provas. Paragrafen behöver inte hänvisa till 14 § utan sökandens rättssäkerhet beaktas i tillräcklig omfattning redan genom 15 §.

Enligt *2 punkten* krävs det att tingsrättens beslut eller tingsrättens förfarande inte innehåller

några fel. I sak motsvarar punkten bestämmelsen i propositionen.

I 3 punkten är kravet att behandlingen inte måste fortsätta med beaktande av parternas rätts-säkerhet eller av någon annan orsak. På grund av parternas rättssäkerhet kan det vara nödvändigt att fortsätta behandlingen av besvären till exempel vid utmätning av straffet för ett grovt brott eller när flera rättegångar är anhängiga i en och samma rättsfråga (till exempel om massavtal) och det anses vara viktigt att få ett utslag från en högre domstol också när det gäller motiven.

I 1 och 3 punkten har utskottet i mån av möjlighet beaktat grundlagsutskottets synpunkter. Samtidigt har utskottet velat undvika att lägga fast skarpa gränser (till exempel fängelsestraffets längd eller belopp i euro). Saken måste beaktas på ett mer allmänt plan. Vid prövningen beaktas till exempel hur allvarligt brottet är, vilket också kan spela en viss roll för målsäganden, hur stora intressen som står på spel och faktorer som har med sakens innebörd att göra, till exempel att målet är av särskild betydelse för en enskild målsägande.

I början av 2 mom. läggs en bestämmelse till som föreskriver att ett beslut om att undersökningen av besvären inte fortsätter också kan fattas senare under förberedelserna. Bestämmelsen är nödvändig för att mål som avgörs genom skriftlig föredragning skall kunna behandlas på ett rationellt och vettigt sätt. Slutet av 2 mom. föreskriver att sällningsbeslutet också kan gälla vissa delar av besvären. I sak motsvarar bestämmelsen förslaget i propositionen, men den språkliga utformningen har setts över.

I sitt utlåtande anser grundlagsutskottet att lagutskottet bör ta ställning till om det behövs en bestämmelse om att allvarligare brottmål, till exempel fängelsestraff som utdömts av en tingsrätt, inte skall omfattas av sällningsförfarandet. På grund av utlåtandet har utskottet utrett frågan en gång till, men ser ingen anledning att ändra riktlinjerna i propositionen. Också i allvarliga brottmål kommer det in ogrundade överklaganden utan att det finns ett genuint behov av att värna rättssäkerheten. I sådana fall skulle sökanden således få en ogrundad förmån på en annan

sökandes bekostnad, om ogrundade besvär utan vidare undersöks fullt ut och avgörandet vid korrekta besvär därmed drar ut på tiden.

Sammanfattningsvis anser utskottet det klart att behandlingen av besvär skall fortsätta när

- lagen har tillämpats fel och slutresultatet därför inte är riktigt
- brott mot människorättskonventionerna eller grundlagsbestämmelserna om rättvis rättegång har skett
- ett lagenligt förfarande i övrigt inte har iakttagits
- målet gäller en fråga som spelar en roll för avgörandet i andra liknande mål
- överklagandet ifrågasätter bedömningen av bevisningen på ett sätt som ger anledning att misstänka att tingsrättens beslut om bevisningen inte är riktig, eller
- en fullständig utredning av andra skäl kan krävas i ett mål.

2 a § (Ny). Utskottet föreslår att bestämmelserna i 1 a § 1 punkten om vilket rättegångsmaterial som måste beaktas vid sällningsförfarandet lyfts över till 2 a §. Dessutom förtydligas 1 a § 2 mom. i språkligt hänseende och blir ett nytt 2 mom. i 2 a §. Bestämmelsen föreskriver att innehållet i upptagningar i förekommande fall också kan utredas. Vidare flyttas bestämmelsen om att målet kan avgöras med sällningsförfarande utan föredragning i 29 § över och blir 3 mom. Motiven i propositionen bildar ett nytt 4 mom. Lagtexten får dessutom en informativ bestämmelse om att det som föreskrivs i resten av kapitlet gäller i de fall då domstolen beslutar att fortsätta utreda överklagandet.

Den föreslagna bestämmelsen om rättegångsmaterial som skall beaktas vid sällningsförfarandet har ansetts vara behäftat med en del problem eftersom det åtminstone att döma av lagtexten finns en del skillnader mellan det material som använts vid sortering och det material som an-

vänds vid ett traditionellt skriftligt förfarande, trots att det är svårt att peka på skillnaderna.

I princip är det så att det skriftliga material som finns hos hovrätten används som rättegångsmaterial både vid sällningsförfarandet och vid ett skriftligt förfarande. Utskottet menar att informationen blir bättre om bestämmelserna skrivs på olika sätt eftersom rättegångsmaterialet bör vara så knäppt som möjligt vid sällningsförfarandet. Då undersöks bara om det finns förutsättningar för en sortering utan att avsikten är att göra någon mer omfattande utredning. Materialet brukar vanligen bestå av besvärsskriften och tingsrättens dom samt i undantagsfall också av motpartens bemötande. Nödvändiga delar av tingsrättens dom och de skriftliga bevis som ingår i besvärsskriften fogas till rättegångsmaterialet.

Skriftligt bemötande

3 § (RP 83/2001 rd). I 2 mom. ingår en hänvisning till 2 a §. Utskottet har föreslagit att paragrafen ändras till 2 §. Därför måste också hänvisningen ändras.

I 3 mom. finns en hänvisning till 1 d §. Utskottet har föreslagit att paragrafen ändras till 1 b §. Därför måste också hänvisningen ändras.

4 § (RP 83/2001 rd). I 2 mom. finns en hänvisning till 25 kap. 15 §. Ovan återställer utskottet den gamla ordningen mellan punkterna i 15 § 1 mom. Samma ändring måste införas i 2 mom.

7 § (RP 83/2001 rd). I 1 mom. ingår en förteckning över vilka saker hovrätten skall klarlägga vid förberedelserna.

I förteckningen nämns inte att det skall utredas om huvudförhandling skall hållas. Enligt motiven till paragrafen anser regeringen det inte nödvändigt att ta med en sådan punkt eftersom frågan regleras i det gällande 9 § 1 mom. Enligt utskottets uppfattning kräver en logisk förteckning att det också i 7 § nämns att hovrätten skall klarlägga om huvudförhandling måste hållas. Därmed blir 9 § 1 mom. onödigt och kan upphävas. Utskottet föreslår att 1 mom. får en ny 5

punkt, som föreskriver att hovrätten skall klarlägga om huvudförhandling måste hållas.

Dessutom föreslår utskottet att ordet "fortfarande" i den sista punkten i 1 mom. kan strykas.

I 2 mom. föreslås att hovrätten skall planera handläggningen samt lägga upp en tidtabell för de olika handläggningsfaserna, när den förbereder ett ärende. Syftet med bestämmelsen är att hovrättsprocessen skall bli öppnare och komma parterna närmare. Det är viktigt att parterna kontaktas, att de får information om när deras sak behandlas och får veta när ungefär målet kommer upp. Samtidigt informeras parterna om vem de i förekommande fall kan ta kontakt med. Anmälningssplikten bildar ett gott underlag för samarbetet mellan domstolen och parterna när målet förbereds. Tanken är att också hovrätterna skall tillämpa liknande arbetsmetoder.

Vid utfrågningen av de sakkunniga ansågs förslaget vara alltför ensidigt eftersom ärendets art inverkar på hur exakt en fråga kan behandlas och om det behövs en särskild tidsplan.

Enligt en ändring av 5 kap. 18 § 2 mom. i rättegångsbalken som trädde i kraft den 1 januari 2003 skall domstolen ge parterna en tidsplan för behandlingen. Genom hänvisningsbestämmelserna gäller skyldigheten också hovrätterna.

Förhållandet mellan 4 § 2 mom. och 5 kap. 18 § 2 mom. är oklart. Enligt utskottets uppfattning kan målen med 2 mom. nås med hjälp av 5 kap. 18 §. För tydlighetens skull föreslår utskottet att 7 § 2 mom. stryks.

I 3 mom. föreslås det huvudsakliga innehållet i den gällande paragrafen, alltså att för förberedelserna i hovrätten gäller i tillämpliga delar det som föreskrivs om förberedelserna i tingsrätten.

Utskottet har noterat att bestämmelsen i 3 mom. inte är placerad på bästa möjliga ställe. I systematiskt hänseende hör bestämmelsen hemma i slutet av bestämmelserna om förberedelser på samma sätt som till exempel motsvarande bestämmelse om huvudförhandling i 25 § i samma kapitel. Utskottet föreslår att 3 mom. stryks i paragrafen och lyfts över till slutet av förberedelsebestämmelserna i 11 §.

9 § (Ny). Paragrafen innehåller tre moment med ingående bestämmelser om vilka uppgifter hovrätten skall inhämta vid förberedelsen.

Ovan i 7 § påpekar utskottet att 1 mom. är onödigt och bör upphävas.

Dessutom föreslår utskottet att 9 § får ett nytt moment som föreskriver att hovrätten bör se till att onödig bevisning inte läggs fram i ärendet. Bestämmelsen effektiviserar bestämmelsen i 7 § 1 mom. och kompletterar den allmänna bestämmelsen i 17 kap. 7 §.

För att dessa ändringar skall kunna genomföras föreslår utskottet att 9 § öppnas och att ändringarna lagtekniskt sett införs så att hela paragrafen ändras. Då är 1 och 2 mom. likalydande med de gällande 2 och 3 mom., medan 3 mom. är nytt.

10 § (Ny). Bestämmelserna i paragrafen föreslås bli flyttade till början av kapitlet samtidigt som själva paragrafen upphävs. I den allmänna motiveringen påpekar utskottet att bestämmelserna om rättegångsmaterial och beslutsfattandet placeras i anknytning till respektive procedurbestämmelser. Bestämmelserna om förberedelse i 1 a § kan enligt utskottet lämpligen bilda 10 §. Utskottet gör en sådan ändring i lagtexten.

11 § (Ny). Regeringen föreslår att paragrafen upphävs. Men utskottet föreslår att 3 mom. som ströks i 7 § placeras här. Momentet har en allmän bestämmelse om att hovrätten vid förberedelsen skall iakta vad som föreskrivs om förberedelse i tingsrätten.

Ny mellanrubrik Avgörande av ett mål eller ärende på grundval av det skriftliga rättegångsmaterialet. Regeringen föreslår att 1 a § får den bestämmelse om avgörande av ett mål eller ärende på grundval av det skriftliga rättegångsmaterialet. I överensstämmelse med sin allmänna linje föreslår utskottet att bestämmelserna placeras mellan bestämmelserna om förberedelse och bestämmelserna om huvudförhandling. Därför måste lagen få en ny mellanrubrik.

12 § (Ny). Regeringen föreslår att paragrafen upphävs. Men i enlighet med sin allmänna linje

föreslår utskottet att paragrafen inte upphävs utan att bestämmelserna om det rättegångsmaterial som skall användas vid ett skriftligt förfarande får stå kvar i paragrafen. I RP 91/2002 rd ingår motsvarande förslag i 1 a § 1 mom. 2 a punkten, 1 b § och 29 § i detta kapitel.

Formuleringen i 1 mom. ändras inte. Momentet har inte medfört några tolkningsproblem och behöver därför inte ändras trots det som sägs om 1 a § 1 mom. 2 a punkten i motiveringen till propositionen.

I 2 mom. ingår en undantagsbestämmelse med avseende på det fall att ändringssökandens motpart inte vill vara aktiv i hovrätten utan intar ett passivt förhållningssätt. I sådana fall är hovrätten skyldig att beakta det rättegångsmaterial som parten lägger fram i tingsrätten. I motsats till det gällande 3 mom. har den nya paragrafen ingen bestämmelse om huvudförhandling.

För tydlighetens skull föreslår utskottet att det i 3 mom. upprepas att bevisinspelningar vid behov får undersökas.

20 och 21 § (RP 91/2002 rd). Paragrafen har procedurbestämmelser för de situationer då ändringssökanden utan laga förfall uteblir från huvudförhandlingen. Med hänvisning till Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna föreslår regeringen att båda paragraferna kompletteras med tanke på situationer då ett brottmål behandlas och en ändringssökande som personligen kallats in uteblir från sessionen, men hans eller hennes ombud är närvarande.

I dagsläget behandlas inte besvären i sådana fall. Syftet med propositionen är att besvären skall avvisas. Regeringen motiverar ändringen med att det är bättre att få ett materiellt avgörande än ett formellt avgörande.

Den tolkning av konventionen om de mänskliga rättigheterna som anförs i propositionen är inte entydig, påpekar utskottet. Propositionen bygger på hypotesen att ett mål kan avslås vid en och samma session i stället för att avskrivas, när den uteblivna svaranden in hörs eller om målet gäller hur trovärdig den frånvarande personens utsaga är som bevis, när det slås fast att den uteblivna svarandens utsaga i tingsrätten inte kan

ändras på grund av att den är konfidentiell och därmed skyddad. Utskottet menar att situationen inte kan lösas så här enkelt. När sällningsförfarandet införs kan domstolen vid den muntliga förhandlingen knappast avstå från att höra parterna personligen, vilket har ansetts vara nödvändigt för förberedelsen, utan att tumma på det som är en korrekt rättegång. Om ändringssökanden inte kan hämtas till samma session blir också hovrätten tvungen att skjuta upp huvudförhandlingarna, vilket gör arbetet mer tungrovt. Men när sällningsförfarandet införs minskar de huvudförhandlingar där ändringssökanden utan laga förfall utebli.

När det inte är helt entydigt att ändringarna behövs och de dessutom medför en del hinder i hovrätternas arbete, menar utskottet att ändringarna inte bör införas. Utskottet stryker de föreslagna ändringarna i lagförslaget.

24 a § (RP 83/2001 rd). Paragrafen föreskriver att hovrätten kan avlyssna ljud- och bildupptagningar som tingsrätten har gjort i bevissyfte när personer har hörts. Dessutom föreskriver paragrafen att de kan höras i bevissyfte också per telefon eller med anlitande av någon annan lämplig ljud- eller bildöverföringsmetod vid huvudförhandlingen. I 1 mom. föreskrivs hur tingsrätten skall förfara om den muntliga bevisning som mottagits i tingsrätten enligt 15 § 1 mom. inte skall mottas på nytt beträffande någon del.

Utskottet anser det inte nödvändigt att hänvisa till 15 § 1 mom. och föreslår att hänvisningen stryks.

I 2 mom. ingår villkoren för att personer som i tingsrätten har hörts i bevissyfte skall kunna höras per telefon eller med hjälp av någon annan lämplig ljud- eller bildöverföringsmetod vid huvudförhandlingen i hovrätten. Det krävs b.a. att parterna ger sitt samtycke till detta.

Det faktum att det krävs samtycke från parternas sida ger dem möjligheten att vägra gå med på det avskalade samrådsförfarandet utan behörig orsak. För att dessa situationer inte skall uppstå föreslår utskottet att villkoret stryks och att det bara krävs att "hovrätten anser förfarandet lämpligt". Hovrätten bör dock vara uppmärksam på

parternas inställning till saken när den väger för och emot ett avskalat förfarande.

24 b § (Ny). Utskottet föreslår att 1 a § 1 mom. 2 b punkten och 29 § om huvudförhandling bildar en ny paragraf. Den nya paragrafen föreskriver om rättegångsmaterialet och förfarandet vid huvudförhandlingen.

I 1 mom. ingår huvudregeln att rättegångsmaterialet i ett mål som avgörs vid huvudförhandlingen består av det material som läggs fram vid huvudförhandlingen. Momentet stämmer överens med 1 a § 1 mom. 2 b punkten i propositionen, men med ändringen att orden "eller som åberopas [vid huvudförhandlingen]" har strukits.

Enligt motiveringen till paragrafen behöver det sägas ut att materialet kan åberopas för att det material som domstolen lägger fram vid den första föredragningen skall beaktas som rättegångsmaterial. Flera av de sakkunniga som utskottet har hört har ansett att en så här generell formulerad bestämmelse inte behövs eftersom den i kombination med motiven i propositionen kan medge att skriftligt material beaktas utan några som helst begränsningar.

Som det framhålls i den allmänna motiveringen är det tänkt att hovrätten vid förberedelsen behandlar det material som lagts fram på samma sätt som tingsrätten, alltså att det material som läggs fram vid förberedelsen går vidare till huvudförhandlingen med hjälp av en sammanfattning. I bestämmelserna om tingsrätterna används inte det mångtydiga ordet åberopa i dessa sammanhang. Därför avråder utskottet från att använda verbet åberopa i bestämmelserna om hovrätterna.

Till paragrafens 2 mom. överförs bestämmelsen i det gällande 12 § 3 mom. enligt vilket hovrätten måste ta hänsyn till det rättegångsmaterial som en utebliven motpart har lagt fram i tingsrätten. Utskottet föreslår inte att paragrafen utsträcks till alla de parter, vittnen eller andra som hörs när någon är frånvarande, men huvudförhandlingen ändå kan hållas och målet eller ärendet avgöras, som regeringen föreslår i en motsvarande bestämmelsen i 1 b §. Om man tar hänsyn till alla de varierande situationer då bestäm-

melsen kan komma att tillämpas är den breddade räckvidden inte tillräckligt väl genomtänkt. På denna punkt hänvisar utskottet till den allmänna bestämmelsen i 24 a §, där det föreskrivs hur hovrätten skall förfara om den bevisning som mottagits i tingsrätten inte skall tas emot på nytt vid huvudförhandlingen i hovrätten.

Till 3 mom. fogas också här en nödvändig bestämmelse om att hovrätten vid behov kan klarlägga innehållet i bevisen med hjälp av bevisinspektionen.

28 § (RP 83/2001 rd). Regeringen föreslår nya bestämmelser om telefondelgivning. Utskottet föreslår en språklig redigering av 2 och 3 mom.

29 § (RP 91/2002 rd). I paragrafen ingår samtliga bestämmelser om när ett ärende eller ett mål avgörs med eller utan föredragning.

Under behandlingen i utskottet har det kommit fram att paragrafen är placerad på ett olämpligt ställe i lagen. Ovan påpekar utskottet att bestämmelserna hellre bör spridas ut över bestämmelserna om rättegångsmaterial för respektive förfaranden. Utskottet föreslår att paragrafen stryks. Samtidigt måste också den nya mellanrubriken strykas.

Ikraftträdelsebestämmelsen. Enligt båda propositionerna avses lagen träda i kraft så snart som möjligt sedan den har antagits och blivit stadfäst. Dessutom föreslår regeringen i propositionen RP 91/2002 rd att den nya lagen skall tillämpas i sådana fall när det avgörande av tingsrätten som är föremål för ändringssökande avkunnas eller meddelas efter att lagen har trätt i kraft. I proposition RP 83/2001 rd föreslår regeringen däremot att bestämmelserna skall tillämpas så snart de har trätt i kraft på alla mål och ärenden som behandlas vid hovrätterna, också på mål och ärenden som redan är anhängiga i hovrätterna.

Utskottet har samordnat tillämpningsbestämmelserna. Resultatet är att 2 mom. i ikraftträdelsebestämmelsen börjar med 2 mom. i proposition RP 91/2002 rd. Därefter kommer en bestämmelse som beror på proposition RP 83/2001 rd. Momentet föreskriver att i de ärenden där tings-

rättens avgörande har avkunnats eller meddelats innan lagen träder i kraft tillämpas 2 kap. 8 § 2 mom., med undantag för dess 1 punkt, och 3 mom. samt 26 kap. 24 a § och 28 § 2 och 3 mom.

Utskottet hänvisar till den allmänna motiveringen ovan och understryker en gång till att lagar inte kan sättas i kraft innan tillämpningen har förberetts i betryggande grad. Därför föreslår utskottet att lagen skall träda i kraft den 1 oktober 2003.

Ingressen. När två propositioner sammanförs måste ingressen byggas upp på nytt. Den nya ingressen bygger på proposition RP 91/2002 rd. Inne i den finns bitar från proposition RP 83/2001 rd insprängda och är angivna med kursivering. Dessutom har ingressen anpassats efter de förslag som utskottet lägger fram.

2. Lag om ändring av 2 kap. 4 § och 8 kap. 13 § lagen om rättegång i brottmål (RP 83/2001 rd)

Ikraftträdelsebestämmelsen. Analogt med det första lagförslaget föreslår utskottet att lagen träder i kraft den 1 oktober 2003.

3. Lag om ändring av 9 § hovrättslagen (RP 83/2001 rd)

9 §. *Hovrättens sammansättning i vissa mål och ärenden.* Paragrafen innefattar bestämmelser om så kallade avskalade sessioner i hovrätten. Regeringen föreslår bland annat att behörighetskraven för den föredragande som ingår i den så kallade avskalade sammansättningen stryks. Som motvikt till detta ingår bestämmelser om att i en sammansättning inte får ingå domare som är utnämnda för två månader eller kortare tid. Enligt den gällande lagen får däremot en ledamot i sammansättningen vara en domare som är utnämnd för två månader eller kortare tid.

Enligt motiven till paragrafen bör det i konsekvensens namn inte krävas domstolserfarenhet av föredraganden i denna typ av förenklad sammansättning eftersom den nya lagen om utnämning av domare (205/2000) inte kräver den ty-

pen av erfarenhet. Utskottet har en kritisk inställning till motiven. För det första har man i jämförelsen mellan erfarenhet som krävs av föredraganden och domare glömt bort att en föredragande inte nödvändigtvis alltid har någon som helst yrkeserfarenhet, men att domaren däremot kan falla tillbaka på en relativt lång karriär som jurist och har gedigen erfarenhet av något rättsområde. För det andra beror den förenklade sammansättningen till stor del på en snedvriden tjänstestruktur vid hovrätterna. I det nuvarande hovrättsförfarandet behövs det relativt sett fler domare än i det tidigare förfarandet, som nästan uteslutande var ett skriftligt förfarande. Ursprungligen har antalet föredragande lagts fast utifrån det skriftliga förfarandet. När det en gång tar tid att rätta till den felaktiga tjänstestrukturen har det ansetts lämpligt att överlåta en del av domsrätten på de mest erfarna föredragandena. Men det har aldrig varit meningen att alla föredragande skall vara involverade i den förenklade sammansättningen. För det tredje måste sammansättningen omprövas när sällningsförfarandet införs så att rättssäkerheten i förfarandet kan garanteras. Det bör beaktas att en förenklad sammansättning är behörig i de mål och ärenden där den kan avgöra besvär också vid en fullständig utredning. Sällningsförfarandet bygger bland annat på tanken att erfarna domare har förmågan att skilja mellan dåligt motiverade besvär och mycket motiverade besvär.

På grundval av det som sägs ovan kan utskottet inte godta förslaget att behörighetskraven för föredragande stryks i lagen. Utskottet föreslår att de gällande kraven på föredragande placeras i 4 mom.

På grund av sällningsförfarandet anser utskottet det befogat att strama åt villkoren för ledamöter som är utnämna för viss tid. Åtstramningen innebär att det i sammansättningen inte får ingå någon domare som är utnämnd för två månader eller en kortare tid. Dessutom föreslår utskottet att utnämningsskriteriet kan kompenseras med ett

alternativt krav på erfarenhet av uppdraget. Detta är nödvändigt eftersom förordnandena för domare för viss tid kan vara beroende av slumpen, till exempel hur länge en permanent ledamot är sjukskriven enligt sitt sjukintyg. En domare som utnämns för en månad kan ha ett års erfarenhet av uppdraget. Utskottet föreslår att kriterierna för ledamöter som utnämns för viss tid placeras i 3 mom.

Ikraftträdelsebestämmelsen. Utskottet föreslår att lagen träder i kraft den 1 oktober 2003.

Ingressen. Ingressen har inte beaktat de ändringar som euron medfört i 9 § genom lag 975/2001. Utskottet har fogat lagändringen till ingressen.

4. Lag om upphävande av 6 kap. 14 § 2 mom. lagen om verkställighet av straff (RP 83/2001 rd)

Sedan propositionen lämnades har riksdagen godkänt en lag om verkställighet av straff (RP 218/2002 rd — LaUB 9/2002 rd). Med stöd av den har 6 kap. med undantag för 14 § 2 mom. i lagen om verkställighet av straff upphävts genom lag 672/2002. Därför måste 1 § i lagförslaget, ingressen och lagrubriken få en del lagtekniska ändringar. Ändringarna påverkar dock inte innebörden i själva lagförslaget.

Utskottet föreslår att lagen träder i kraft den 1 oktober 2003.

Förslag till beslut

På grundval av det ovanstående föreslår lagutskottet

att det första lagförslaget godkänns utifrån det första lagförslaget i RP 83/2001 rd och lagförslaget i RP 91/2002 rd och

att lagförslagen 2—4 i RP 83/2001 rd godkänns med följande ändringar:

1.

Lag**om ändring av rättegångsbalken**

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i rättegångsbalken (*utesl.*) 26 kap. mellanrubriken före 10 § och 14 § 4 mom., sådana de lyder i lag 165/1998,

ändras 2 kap. 8 § 2 och 3 mom., 16 kap. 3 §, rubriken för 22 kap. och 9 §, 25 kap. 11 § 2 mom., 13 och 15 § och 16 § 1 mom. samt 26 kap. 1 § och mellanrubriken före den, 2—4, 7 och 9—12 §, 20 § 1 mom., samt 21 och 28 §,

dessas lagrum, sådana de lyder 2 kap. 8 § 2 och 3 mom., 25 kap. 11 § 2 mom., (*utesl.*) 13 och 15 § samt 16 § 1 mom., 26 kap. 1 § och mellanrubriken före den, 2—4, 7 och 9—12 §, 20 § 1 mom. och 21 och 28 § i nämnda lag 165/1998, 16 kap. 3 § i lag 362/1960 samt rubriken för 22 kap. och 9 § i lag 1064/1991, samt

fogas till 25 kap. nya 10 a §, nya 14 a—14 c § och en ny mellanrubrik före dem samt till 26 kap. en ny 1 a §, en ny 1 b § och en ny mellanrubrik före den, en ny mellanrubrik före 2 §, en ny 2 a §, en ny mellanrubrik före 12 §, till 13 §, sådan den lyder i nämnda lag 165/1998, ett nytt 3 mom. och till kapitlet nya 24 a och 24 b §, som följer:

2 kap.

Om domförhet

8 § (RP 91/2002 rd och RP 83/2001 rd)

En ledamot kan dock ensam

1) i ett förfarande enligt 26 kap. 2 § besluta att behandlingen av besvär skall fortsätta, (2—12 punkten som i RP 91/2002 rd) (3 mom. som i RP 83/2001 rd)

16 kap.

Om processinvändningar

3 § (RP 91/2002 rd)

Ändring i ett avgörande genom vilket en sak har lämnats utan prövning med anledning av en processinvändning söks enligt 25 kap. 1 § 2 mom. genom besvär.

(2 mom. som i RP)

Ett avgörande genom vilket en processinvändning har förkastats överklagas i samband med att ändring söks i tingsrättens dom eller slutliga beslut, om inte domstolen bestämmer att ändring skall sökas särskilt. *Har en part sökt*

ändring i domstolens slutliga beslut får motparten i sitt bemötande av ändringsansökan också söka ändring i det beslut genom vilket hans eller hennes processinvändning har förkastats.

22 kap.

Tingsrättens protokoll och dokumentering av bevisningen

9 § (RP 91/2002 rd)

En bevisinspelning skall i den domstol som behandlar saken till nödvändiga delar skrivas ut (*utskrift*), om domstolen anser att detta främjar behandlingen av saken. Inspelningen får kopieras eller skrivas ut också om en part eller någon annan begär det.

25 kap.

Om fullföljd av talan från tingsrätt till hovrätt

10 a § (RP 91/2002 rd)

När en misshandelsanmälan över ett avgörande som träffats under rättegången har godkänts,

kan tingsrätten vid behov bestämma att behandlingen av saken skall fortsätta först efter att besvär som har anförts (*utesl.*) har avgjorts.

Besvärсанvisning

11 § (RP 91/2002 rd)

I besvärсанvisningen skall nämnas fullföljdsdomstolen samt den *dag besvärstiden löper ut*. I besvärсанvisningen skall redogöras för bestämmelserna om fullföljande av besvär (*utesl.*) samt om besvärsskriftens innehåll och bilagor. *Besvärсанvisningen skall dessutom innehålla motsvarande uppgifter om motbesvär enligt vad som föreskrivs i 14 a—14 c §.*

12 och 12 a § (RP 91/2002 rd) (*Utesl.*)

13 § (Som i RP 91/2002 rd)

Motbesvär

14 a § (Ny)

Ändringssökandens motpart kan överklaga tingsrättens avgörande utan att anmäla missnöje (*motbesvär*).

Tiden för motbesvär är två veckor från utgången av den besvärstid som utsatts för ändringssökanden

14 b § (Ny)

Motbesvären förfaller, om besvären återkallas förfaller eller avvisas eller om besvären inte upptas till vidare prövning. Motbesvären förfaller dock inte, om besvären återkallas först vid huvudförhandlingen.

14 c § (Ny)

Angående motbesvär iakttas i övrigt vad som föreskrivs om besvär.

Besvärsskriftens innehåll och bilagor

15 § (RP 91/2002 rd)

I besvärsskriften, som skall ställas till vederbörande hovrätt, skall uppges

1) det avgörande av tingsrätten i vilket ändring söks,

2) till vilka delar ändring söks i tingsrättens avgörande,

(3 punkten *utesl.*)

3) vilka ändringar som yrkas i tingsrättens avgörande,

4) de grunder på vilka ändring yrkas och till vilka delar ändringssökanden anser motiveringen för tingsrättens avgörande vara felaktig, (*utesl.*)

5) de bevis på vilka ändringssökanden önskar stöda sig och vad ändringssökanden vill styrka med vart och ett av dem, *samt*

6) *en eventuell begäran om att huvudförhandling skall hållas i hovrätten.*

(2 och 3 mom. som i RP)

16 § (RP 83/2001 rd) (Som i RP)

26 kap.

Om behandlingen av besvärşärende i hovrätten

Hovrättens prövningsrätt

1 § (RP 91/2002 rd) (Som i RP)

1 a och 1 b § (RP 91/2002 rd) (*Utesl.*)

1 a (1 c) § (RP 91/2002 rd) (Som i RP)

Inledande av förberedelsen

1 b (1 d) § (RP 91/2002 rd)

Förberedelsen av ett ärende i hovrätten inleds när besvärsskriften anländer från tingsrätten.

För förberedelsen i hovrätten ansvarar en ledamot (för förberedelsen ansvarig ledamot).

(2—4 mom. som i RP)

Hovrätten skall omedelbart avvisa besvären, om det finns något annat än i 2—4 mom. avsett hinder för att pröva dem. (Nytt 5 mom.)

2 § (RP 91/2002 rd)
(Utesl.)

Sållningsförfarande

2 (2 a) § (RP 91/2002 rd)

Hovrätten beslutar först om besvären tas upp till vidare prövning (sållningsförfarande). Behandlingen av besvären fortsätter inte, om hovrätten enhälligt konstaterar att det är klart att

1) att huvudförhandling med stöd av 15 § inte behöver hållas i ärendet,

2) tingsrättens avgörande eller det förfarande som har iakttagits där inte är oriktigt, eller att

3) en parts rättsskydd med beaktande av ärendets art inte heller av någon annan orsak förutsätter att behandlingen av besvären fortsätter.

(2 mom. utesl.)

Ett beslut om att prövningen av besvären inte fortsätter kan också fattas senare under förberedelsen och det kan också gälla en del av besvären (utesl.).

2 a § (Ny)

Vid sållningsförfarande beaktas som rättegångsmaterial besvären och tingsrättens avgörande samt ett eventuellt bemötande som har begärts.

Vid behov skall innehållet i den bevisning som har tagits emot i tingsrätten klarläggas med hjälp av bevisinspektionen.

Vid sållningsförfarande kan ärendet avgöras utan föredragning.

Om beslut fattas om att fortsätta prövningen av besvären, iakttas vad som föreskrivs nedan i detta kapitel.

Skriftligt bemötande

3 § (RP 91/2002 rd)

(1 mom. som i RP)

Vid behov kan bemötandet begäras innan besvären har behandlats enligt 2 §.

Bemötande begärs inte, om besvären avvisas med stöd av 1 b §.

4 § (RP 83/2001 rd)

(1 mom. som i RP)

På bemötandet och den som avgett det tillämpas dessutom vad som i 25 kap. 15 § 1 mom. 4—6 punkten samt 2 och 3 mom. samt 16 och 17 § bestäms om besvär och om ändringssökanden.

7 § (RP 83/2001 rd)

När ärendet förbereds, skall hovrätten beroende på ärendets art klarlägga

1) till vilka delar ändring söks i tingsrättens avgörande,

2) vilka yrkanden som framställs i hovrätten och vilka grunder som åberopas till stöd för yrkandena,

3) vad parterna är oense om i hovrätten,

4) de bevis som kommer att läggas fram i hovrätten och vad som skall styrkas med vart och ett av dem, (utesl.)

5) om huvudförhandling skall hållas i hovrätten (ny 5 punkt) samt

6) om det i ett tvistemål (utesl.) finns förutsättningar för förlikning.

(2 och 3 mom. utesl.)

9 § (Ny)

Vid förberedelsen beslutar hovrätten dessutom om att sakkunnigutlåtanden skall inhämtas, skriftliga besvis läggas fram, syn förrättas eller andra förberedande åtgärder vidtas, om detta behövs för att säkerställa att bevisen finns tillgängliga vid huvudförhandlingen samtidigt.

Vid förberedelsen beslutar hovrätten också huruvida parterna skall höras personligen samt vilka vittnen, sakkunniga och andra personer skall höras i bevisningssyfte vid huvudförhandlingen.

Hovrätten skall se till att ingenting som inte hör till ärendet blandas in i det och att onödiga bevisning inte läggs fram i ärendet.

10 § (Ny)

Hovrätten kan utan föredragning besluta om åtgärder som hänför sig till förberedelsen av saken. Detta gäller också när hovrätten beslutar om de åtgärder i fråga om vilka en ledamot ensam är behörig enligt 2 kap. 8 § 2 och 3 mom. Den ledamot som ansvarar för förberedelsen beslutar om förfarandet.

11 § (Ny)

Vid förberedelsen av ärenden i hovrätten skall i övrigt i tillämpliga delar iaktas vad som föreskrivs om förberedelse i tingsrätten.

Avgörande av ett mål eller ärende på grundval av det skriftliga rättegångsmaterialet

12 § (Ny)

Ett mål eller ärende avgörs på föredragning på grundval av det skriftliga rättegångsmaterialet, om någon huvudförhandling inte hålls i saken med stöd av 13—16 §.

Om målet eller ärendet avgörs på basis av skriftligt rättegångsmaterial och ändringssökandens motpart inte har utövat talan i hovrätten (*utesl.*), skall det rättegångsmaterial han tidigare lagt fram i målet eller ärendet dock beaktas när saken avgörs.

Vid behov skall innehållet i den bevisning som har tagits emot i tingsrätten klarläggas med hjälp av bevisinspektionen.

Huvudförhandling

13 § (RP 83/2001 rd)
(Som i RP)

20 § (RP 91/2002 rd)

Om ändringssökanden uteblir från huvudförhandlingen, avskrivs den del av besvaren som huvudförhandlingen gäller. (*Utesl.*)

— — — — —

21 § (RP 91/2002 rd)

Om en part, ett vittne eller någon annan som skall höras inte infinner sig till huvudförhandlingen trots vite eller om någon som domstolen har bestämt att skall bli hämtad inte påträffas eller om kallelsen inte kan delges, kan huvudförhandlingen hållas och saken avgöras trots utevaron, om det finns skäl därtill. (*Utesl.*) Härvid döms förelagt vite inte ut.

(2 mom. som i RP)

24 a § (RP 83/2001 rd)

Om muntlig bevisning som mottagits i tingsrätten inte (*utesl.*) till någon del skall mottas på nytt, kan ljud- och bildupptagningar från tingsrätten vid behov till behövliga delar avlyssnas eller visas vid huvudförhandlingen i hovrätten.

Ett vittne, en sakkunnig eller en part som hörts i tingsrätten kan vid huvudförhandlingen i hovrätten i bevissyfte höras också per telefon eller med anlitande av någon annan för ändamålet lämplig ljud- eller bildöverföringsmetod, om tilltron till utsagan på ett tillförlitligt sätt kan bedömas utan att vittnet, den sakkunniga eller parten är personligen närvarande, om (*utesl.*) förfarandet (*utesl.*) kan anses lämpligt (*utesl.*). Parterna skall ges tillfälle att ställa frågor till den som hörs.

(3 mom. som i RP 83/2001 rd)

24 b § (Ny)

Då ett ärende avgörs vid huvudförhandling, beaktas som rättegångsmaterial det material som läggs fram vid huvudförhandlingen.

Om saken avgörs trots motpartens utevaro, beaktas som rättegångsmaterial det material som parten tidigare lagt fram.

Vid huvudförhandling träffas avgörandena utan föredragning.

28 § (RP 83/2001 rd)

(1 mom. som i RP)

En kallelse till huvudförhandling kan hovrätten också delge ändringssökanden eller en part som har bemött besvaren så, att innehållet i kallelsen delges parten per telefon, om parten på detta sätt tveklöst får del av kallelsen och förstår

innehörden av delgivningen (*telefondelgivning*). Om en part inte har ålagts att infinna sig personligen, kan telefondelgivningen också ske med partens ombud. Hovrätten kan verkställa telefondelgivning också med andra parter samt vittnen, sakkunniga och andra som hörs i bevisssyfte, om mottagaren samtycker därtill.

En kallelse som delgivits per telefon skall sändas *som brev eller elektroniskt meddelande* till den adress som mottagaren uppgivit för hovrätten, om det inte är uppenbart obehövligt. Den domstolstjänsteman som verkställt delgivningen skall i handlingarna göra en anteckning om delgivningen.

Beslutsfattandet

29 § (RP 91/2002 rd)
(Utesl.)

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2003.

Denna lag skall tillämpas i sådana fall när det avgörande av tingsrätten som är föremål för ändringssökande avkunnas eller meddelas efter att lagen har trätt i kraft. *På de ärenden där tingsrättens avgörande har avkunnats eller meddelats innan lagen träder i kraft tillämpas likväl också 2 kap. 8 § 2 mom., med undantag för dess 1 punkt, och 3 mom. samt 26 kap. 24 a § och 28 § 2 och 3 mom.*

2.

Lag

om ändring av 2 kap. 4 § och 8 kap. 13 § lagen om rättegång i brottmål (RP 83/2001 rd)

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 11 juli 1997 om rättegång i brottmål (689/1997) 2 kap. 4 § 2 mom., sådant det lyder i lag 107/1998, och
fogas till 8 kap. 13 § ett nytt 2 mom. som följer:

2 kap.

Om biträdande av part

4 §
(Som i RP)

8 kap.

Om parterna

13 §
(Som i RP)

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2003.

3.

Lag

om ändring av 9 § hovrättslagen (RP 83/2001 rd)

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i hovrättslagen av den 21 januari 1994 (56/1994) 9 §, sådan den lyder i lag 169/1998, (utesl.) 209/2000 och 975/2001, som följer:

9 §

Hovrättens sammansättning i vissa mål och ärenden

Hovrätten är domför också i en sammansättning med tre ledamöter, till vilken hör två ledamöter och föredraganden i målet eller ärendet, som skall uppfylla behörighetsvillkoren i 4 mom.,

(1—3 punkten som i RP)

(2 mom. som i RP)

Om det till sammansättningen i 1 mom. hör en för viss tid utnämnd domare skall denne ha minst tre månaders erfarenhet av uppdraget som hov-

rättsledamot eller vara utnämnd till hovrättsledamot för en längre tid än två månader. (Nytt 3 mom.)

Den i 1 mom. avsedda föredraganden skall vara assessor eller fiskal vid hovrätten eller en föredragande vid hovrätten som skött en tjänst som assessor, fiskal eller tingsdomare i minst tre år. Föredraganden har under den tid som föredraganden enligt denna paragraf är ledamot av hovrätten samma rätt att kvarstå i tjänsten som en domare har enligt grundlagen.

(5 mom. som 4 mom. i RP)

Denna lag träde i kraft den 1 oktober 2003.

4.

Lag**om upphävande av 6 kap. (utesl.) lagen om verkställighet av straff (RP 83/2001 rd)**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs i lagen den 19 december 1889 om verkställighet av straff (39/1889) 6 kap. jämte ändringar.

2 §

Denna lag träde i kraft den 1 oktober 2003.

LaUB 27/2002 rd — RP 83/2001 rd, RP 91/2002 rd

Helsingfors den 21 januari 2003

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Henrik Lax /sv
vordf. Matti Vähänäkki /sd
medl. Sulo Aittoniemi /alk
Leena-Kaisa Harkimo /saml
Erkki Kanerva /sd
Toimi Kankaanniemi /kd
Seppo Lahtela /cent
Annika Lapintie /vänst
Kari Myllyniemi /cent

Kirsi Ojansuu /gröna
Veijo Puhjo /vänst
Susanna Rahkonen /sd (delvis)
Tero Rönni /sd
Mauri Salo /cent
Petri Salo /saml
Timo Seppälä /saml
Marja Tiura /saml.

Sekreterare var

utskottsråd Kaisa Vuorisalo.

RESERVATION 1

Motivering

Enligt hävdvunnen nationell och internationell rättslig praxis skall det utan hinder vara möjligt att överklaga en domstols beslut i nästa rättsinstans. Nu föreslås det bli föreskrivet om ett s.k. sållningsförfarande i 26 kap. 2 och 2 a § i rättegångsbalken. Paragraferna innebär ett klart avsteg från denna princip, eftersom den nya författningen är nästan direkt jämförbar med bestämmelserna om besvärstillstånd till högsta domstolen. Lagrummet bör inte godkännas. I stället bör föreslagna 2 och 2 a § i 26 kap. i rättegångsbalken strykas i lagen.

Benämningen sållningsförfarande är inte gott lagspråk utan ett vardagligt uttryck som här-

stammar från den agrara kulturen och grusskiktning. Om alltså föreslagna 2 och 2 a § i 26 kap. i rättegångsbalken godkänns mot vår åsikt bör paragrafen heta prövningsförfarande i stället för sållningsförfarande, redan av den orsaken att uttrycket dyker upp genast i paragrafens 1 mom.

Förslag

Med stöd av det ovan anförda föreslår vi

att mellanrubriken "sållningsförfarande" i 26 kap. i det första lagförslaget och ordet "sållningsförfarande" i 2 § 1 mom. ändras till "prövningsförfarande".

Helsingfors den 21 januari 2003

Sulo Aittoniemi /alk
Kari Myllyniemi /cent

Mauri Salo /cent
Seppo Lahtela /cent

RESERVATION 2

Motivering

Hovrättsförfarandet sågs över i en lag som trädde i kraft 1998. På grund av reformen har behandlingstiderna för ärenden av olika orsaker förlängts och kostnaderna ökat. Det finns tydliga skillnader mellan olika hovrätter. En del hovrätter har efter reformen satt in sådana åtgärder för att utveckla och göra verksamheten effektivare som lagen tillåter. Hos dem är problemen inte särskilt stora. Andra har inte kunnat tillgodogöra sig alla de möjligheter som reformen skulle ha medgett. Följden har varit att behandlingstiderna har förlängts och till och med att rättsskyddet har försvagats. Det behövs ytterligare åtgärder för att göra hovrättsförfarandet effektivare, men den faktiska besvärsrätten bör inte och behöver inte heller begränsas.

Många goda reformer

Regeringen har lämnat två propositioner till riksdagen (RP 83/2001 rd och 91/2002 rd). I dem föreslås reformer som till en del bidrar till att förbättra hovrätternas verksamhetsmetoder och förfaranden. Som exempel nämns att förberedelsen skall effektiviseras och sammansättningar med en enda ledamot få större befogenheter. Förfarandet med muntlig bevisning förenklas. Vidare finns det planer på att hjälpa upp resurssituationen genom att hovrättssammansättningar med två ledamöter och en föredragande oftare skall kunna anlitas. Motbesvär kommer att införas. Ändringarna är motiverade och bör genomföras utan dröjsmål. De kommer att förbättra hovrätternas verksamhet i betydande grad. De urholkar inte en ändringssökandes rättsskydd utan förbättrar det tvärtom i och med att procedurerna blir snabbare och mera samordnade.

En fråga som särskilt förtjänar att lyftas fram är att nivån på motiveringarna av tingsrätternas beslut måste höjas ytterligare för att skapa större tilltro till beslutens riktighet. Detta i kombination med bättre handledning och utbildning kan

förväntas minska antalet klagomål. Anhopningen av ärenden i hovrätterna går att minska och rättsskyddet samtidigt att förbättra genom en justering av hovrätternas domkretsar och inrättande av en helt ny hovrätt. Åtgärderna bör sättas in omedelbart.

Sållningsförfarandet urholkar rättsskyddet och måste förkastas

Utom att regeringen vill utveckla hovrätternas interna villkor vill den också begränsa en ändringssökandes rätt att få sin sak behörigen behandlad i hovrätten. Det nya sållningsförfarandet innebär i sak ett system som kan jämföras med besvärstillstånd, som tillämpas bara i högsta domstolen. Utskottet har nog ansträngt sig för att komma på en annan benämning, men utan framgång. Sållningsförfarandet talar redan i sig om att avsikten de facto är att begränsa bevärsförfarandet.

Sållningsförfarandet kränker den traditionellt starka juridiska principen att var och en skall ha tillgång till en verklig besvärsväg. En majoritet i lagutskottet har godkänt propositionen trots att den innebär ett dräpslag mot det finländska rättssystemet och hotar urholka de ändringssökandes rättsskydd. Förtroendet för rättsväsendet måste förstärkas. Sållningsförfarandet är ett snabbförfarande som ger den ändringssökande en sådan uppfattning att hans ärende inte har prövats. Detta kränker den gamla principen att det inte räcker med att ett beslut är riktigt utan att det också måste se riktigt ut. Ett bättre alternativ än sållningsförfarandet vore att genom lag ge domstolarna större prövningsrätt i fråga om huvudförhandlingar.

Argumenten för sållningsförfarandet är inte tillräckliga. Förfarandet behövs inte ens nu när hovrätterna utvecklar sina interna procedurer utifrån de möjligheter som såväl gällande som kommande nya lagar ger. Tvärtom har flera sakkunniga anfört starka argument mot det och ansett det obehövligt. Därför bör utskottsmajorite-

tens förslag till 2 och 2 a § om ett sållningsförfarande i 26 kap. i förslaget till lag om ändring av rättegångsbalken förkastas. Om dessa paragrafer förkastas måste också 3 § 2 mom. förkastas och rubriken skrivas om.

Förslag

Med stöd av det ovan anförda föreslår vi

att det första lagförslaget godkänns enligt utskottets betänkande, men att 26

kap. 2 och 2 a § och 3 § 2 mom. stryks och att mellanrubrikerna före dem samt lagens ingress ändras i motsvarande mån och

att lagförslag 2—4 godkänns enligt utskottets betänkande.

Helsingfors den 21 januari 2003

Toimi Kankaanniemi /kd
Seppo Lahtela /cent
Mauri Salo /cent